

30—31 oktober

Debatter m. m.

Torsdagen den 30 oktober

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Werner (vpk) ang. medinflytande inom anstaltsvården för i fångvårdsanstalt intagna personer	3
av herr Schött (m) om åtgärder mot avfolkning av Gotska Sandön	4
Allmänpolitisk debatt (Forts.)	5
Om ändring av reglerna angående restitution av skatt	41
Interpellation av herr Österdahl (fp) ang. sjukpenning till handikappad som genomgår arbetsvård	44

Fredagen den 31 oktober

Interpellation av herr Blomquist (m) ang. översyn av bestämmelserna om statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	48
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 30 oktober

Sid.

Statsutskottets utlåtande nr 124, om fria läroböcker till vuxenstudierande	41
— nr 125, ang. dispositionen av avvecklingskolornas donationsfonder	41
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, ang. redogörelse från Nordiska rådets sjuttonde session	41

	Sid.
Andra lagutskottets utlåtande nr 61, om visst tillgodoräknande av tjänstgöring på fiskefartyg	41
— nr 62, om förbud mot användning av DDT m. fl. preparat ..	41
— nr 63, ang. handläggningen av fall av misstänkt barnmiss-handel	41
— nr 64, om viss ändring av reglerna i barnavårdslagen angående s. k. återflyttning	41
— nr 65, om lagstadgad rätt till semester mellan jul och nyår ..	41
— nr 66, om översyn av reglerna om sjukförsäkringsavgift	41
Bevillningsutskottets betänkande nr 54, om rätt till nedskrivning vid beskattningen av värdet på djurbesättning	41
— nr 55, ang. vissa uppbördsfrågor	41

Torsdagen den 30 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 10.30.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed hemställer jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 30 oktober till den 11 december för att som ombud delta i Förenta Nationernas generalförsamling.

Stockholm den 29 oktober 1969

Yngve Möller

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. medinflytande inom anstaltsvården för i fängvårdsanstalt intagna personer

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Werners* (vpk) fråga angående medinflytande inom anstaltsvården för i fängvårdsanstalt intagna personer, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 23 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Werner har frågat mig hur jag mot bakgrunden av inträffade händelser ser på möjligheterna att vid internerings- och fängvårdsanstalterna tillvarata möjligheterna att uppnå de intagnas medverkan för att skapa en bättre vårdmiljö.

En god vårdmiljö utgör en av förutsättningarna för att kriminalvårdens rehabiliteringssträvanden skall ha utsikter till framgång. Denna är alltid resultatet av en samverkan mellan de olika grupper som är inlemmade i anstaltssamhället. Det ömtåliga samspelet mellan personal och intagna måste från båda hållen upplevas som ömsesidigt värdefullt och gemensamt förpliktande.

Särskilda ordnings- och säkerhetsnormer är emellertid ofrånkomliga för att reglera tillvaron inom ett anstaltskollektiv.

Jag är för egen del beredd att stödja alla sådana strävanden som är ägnade att främja relationerna mellan personal och intagna på våra fängvårdsanstalter. Ett värdefullt element i dessa strävanden kan vara att inrätta särskilda samarbetsorgan, genom vilka de intagnas synpunkter och önskemål kan komma till uttryck.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Geijer för svaret på min fråga. Frågan är, och det är väl statsrådet också medveten om, föranledd av de uppseendeväckande händelserna vid fängvårdsanstalten Hall, där anstaltsledningen upplöst internernas egen organisation, förtroenderådet.

Ingripandet från anstaltsledningen mot förtroenderådet grundas på en artikel i senaste numret av Hall-bladet, internernas egen tidning, en artikel i vilken kritik riktades mot de interner som inte deltog i en strejk som hade utlöstes av att två interner tilldömts isoleringsstraff.

Konflikten gäller primärt att anstaltsledningen upplöst internernas förtroenderåd. Men i botten på hela denna konflikt ligger huvudfrågan: Kan man och skall man demokratisera även våra fängelser? Det är väl uppenbart att det finns olika uppfattningar om detta och om vilken effekt en demokratisering skulle kunna få på hela vårt kriminalvårdstänkande.

Av statsrådets svar framgår klart att han har en positiv syn på dessa frågor och att han för sin del är beredd att medverka till sådana strävanden.

Om åtgärder mot avfolkning av Gotska Sandön

Enligt uppgift har under de senaste åren sex å sju förtroenderåd bildats vid våra fängelser på initiativ av internerna. Förtroenderåden har haft till uppgift att tillsammans med anstaltsledningarna diskutera gemensamma frågor och problem i syfte att skapa förhållanden som skall underlätta återanpassningen till ett normalt liv utanför murarna.

Jag är helt klar över att dessa förtroenderåd har haft skiftande framgång — någonting annat är heller inte att vänta med hänsyn till den miljö och de speciella förhållanden som de har att verka i. Men måste man inte på ett område som det här räkna med mindre lyckade inslag? Det är därför rimligt, tycker jag, att ställa frågan, om de vidtagna åtgärderna i detta fall står i proportion till de förmenta övertramp som har begåtts av förtroenderådet.

Jag vill till sist ställa en fråga till statsrådet Geijer: Finns det någon samlad redovisning av erfarenheterna av dessa förtroenderåd? Om det finns en sådan redovisning, är statsrådet i så fall beredd att i lämpliga sammanhang publicera denna till gagn för den fortsatta debatten på området?

Herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Min uppfattning är att de allmänna demokratiseringssträvandena i samhället inte kan göra halt vid fängelseporten. På ansvarigt kriminalvårdshåll är man också väl medveten om det angelägna i att de intagnas synpunkter och önskemål får komma till uttryck i behandlingsarbetet.

Det är emellertid att märka att frågan om hur detta skall ske inte är reglerad genom några generella föreskrifter. Inom kriminalvården söker man sig nu fram mot lämpliga former för vad som kallas anstaltsdemokrati. Som herr Werner själv nämnde är det emellertid svårt att på kort tid finna de lämpliga metoderna, och man har inom olika anstalter prövat olika tillvägagångssätt. Det föreligger inte i dag någon samlad

redogörelse för erfarenheterna. Men jag kan nämna att en statlig utredning, som arbetar med en översyn av den s. k. behandlingslagen, inom ramen för sitt arbete förmodligen också kommer att syssla med denna sida av behandlingsverksamheten. Vi kanske, när utredningen fullföljt sitt arbete, kan vänta oss en samlad redogörelse för vad som är möjligt.

I övrigt anser jag mig förhindrad att gå in på det enskilda fallet beträffande Hall — dvs. huruvida den aktuella situationen där kan lösas upp och på vilket sätt det kan ske.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om åtgärder mot avfolkning av Gotska Sandön

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **NORLING** erhöll ordet för att besvara herr *Schötts* (m) fråga till hans excellens herr statsministern om åtgärder mot avfolkning av Gotska Sandön, vilken fråga inlagits i kammarens protokoll för den 17 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr Schött har frågat statsministern om vilka åtgärder regeringens kommer att vidta för att förhindra att Gotska Sandön avfolkas i samband med den bebådade fyrautomatiseringen.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, domänverket och försvarsstaben har förklarat att de behöver personal på Gotska Sandön för sina arbetsuppgifter. En arbetsgrupp med representanter för ifrågavarande myndigheter och sjöfartsverket överväger för närvarande hur personalfrågan skall lösas för de arbetsuppgifter som kvarstår efter fyrautomatiseringen. Det kommer alltså att finnas personal på ön även i fortsättningen.

Allmänpolitisk debatt

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsministern få framföra mitt tack för svaret. Detta är klart positivt.

Den 14 maj besvarade dåvarande kommunikationsministern en enkel fråga av mig i samma ämne. Han var då inte beredd att ge något besked om hur frågan om den framtida bevakningen på Gotska Sandön kunde komma att lösas.

Jag har denna gång ställt frågan till statsministern därför att frågan berör flera olika departement. Många, främst gottlänningarna, har känt stor oro för den framtida utvecklingen med hänsyn till fyrautomatiseringen på Gotska Sandön, vilken befaras innebära en avfolkning av ön. Vilka vådor detta i olika avseenden skulle ha medfört finns nu ingen anledning att utveckla.

Jag kan inskränka mig till att än en gång till statsrådet Norling framföra mitt tack för dagens enligt min och mångas mening självklara, men under alla förhållanden rejäla och lugnande besked: det kommer att finnas personal på Gotska Sandön även i fortsättningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Allmänpolitisk debatt (Forts.)

Fortsattes den allmänpolitiska debatten.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! En viss sentimentalitet tillåter vi oss väl i politiken och vi står nu inför ett nytt decennium.

Låt oss blicka tillbaka tio år: höstrikdagen 1959 sågs en fråga som var viktigare än andra, nämligen omsättningsskattens införande, alltså den allmänna varuskatten. Den infördes 1 januari 1960.

Det kan vara av intresse att några år efteråt blicka tillbaka på debatten

om denna skatt. Naturligtvis kan man också gå tillbaka ända till sekelskiftet. Knut Wicksell angrep då mycket häftigt det dåvarande systemet, när staten tog in ungefär 60 miljoner kronor i indirekta skatter och knappa 15 miljoner kronor i direkta skatter. Efter röstrettens införande blev det en av huvuduppgifterna för vänsterpartierna att införa ett skattesystem med progressiva effekter. Vi fick bort omsättningsskatten så småningom, den återinfördes under andra världskriget för knappt fem år, togs bort igen men återkom alltså under detta decennium.

När man åter började tala om att införa omsättningsskatt förekom ingen livligare debatt. Dock yttrade sig en och annan, bl. a. gamle Gustaf Andersson i Rasjön, som tog upp argumenten från förr och talade om de sociala snedvridningar som blir följderna ifall man inför en anonym omsättningsskatt. Han gick igenom partiernas program i frågan. Högerpartiet ansåg att beskattningen skall avvägas efter bärkraft, centern att skatetrycket i stat och kommun skall avvägas med hänsyn till ekonomisk bärkraft. Folkpartiet sade i sitt program att den indirekta beskattningen företrädesvis skulle läggas på lyx- och överflödsförbrukning. Socialdemokratiska programmet inskräpte som en av sina fundamentala punkter att beskattningen skall vara progressiv.

Det lät betryggande, men Rasjön konstaterar till slut att så litet som partierna nu känner sig bundna, kan man inte obetingat lita på programutfästelserna.

Sedan herr Ortmark etablerat sig som nationens rykteskrönikör har han bl. a. skildrat den process som ägde rum inom det största partiet när man under en relativt kort tid genom en energisk och medveten insats kunde vända en opinion eller åtminstone kunde få en opinion att inte längre uttala sig. Under förarbetet till omsättningsskattens införande hade LO klart sagt ifrån att en omsättningsskatt inte kan motiveras

Allmänpolitisk debatt

med fördelningssmässiga eller produktivitetssmässiga synpunkter och att den bör förkastas av konjunkturpolitiska och psykologiska orsaker. En värderad ledamot av denna kammare har ju i veckan i bokform skildrat sina intryck från regeringstiden och då berört ungefär samma problem som Ortmark tog upp och i huvudsak lämnat en likartad skildring.

När debatten kring omsättningsskatten fördes av Rasjön och andra sades det att prisstegringarna skulle drabba också arbetslösa, folkpensionärer och barnfamiljer. Vi skall inte tro att man lätt kan kompensera dem. Det går att välja ut en del grupper, men det finns alltid människor i samhället som inte passar in i detta urval och som man inte kan hitta former att föra tillbaka pengar till. För omsättningsskatt under kriget försökte man lösa detta problem genom att undanta vissa nödvändighetsvaror, men erfarenheterna av detta var inte särskilt goda. Det var svårt att göra avgränsningar, och det blev mycket trassel i administrationen.

Debatten under 1960-talet i skattefrågorna har väl till rätt liten del berört omsättningsskatten. Det är lätt att få intrycket att den fråga som har diskuterats mest är den s. k. puckeln på direkta skatteskalan. Genom olika förändringar har den minskats och förskjutits uppåt. Man har en känsla av att det rört en grupp som politiskt ligger mycket väl till och som kunnat fästa uppmärksamheten på sina problem. Omsättningsskatten har till stor del drabbat människor som inte varit organiserade i samma utsträckning och som inte förmått föra fram sina synpunkter. Det är först senaste året som man på nytt har fört in omsättningsskattens verkningar i debatten. Under 1960-talet har nämligen den omsättningsskatt som vi fick på decenniets första dag i det närmaste tredubblats — den började ju med 4 procent.

Samtidigt har, som vi också vet, kommunernas utdebitering ökat rätt vä-

sentligt. För de flesta människor betyder enbart kommunalskatten mer än den direkta statsskatten. Kommunalskatt och omsättningsskatt tillsammans betyder väsentligt mycket mer än statlig inkomstskatt för de allra flesta människor. Skulle man 1959 ha sagt att man håller på att införa ett skattesystem som skall om 10 år leda till drygt 10 procent i omsättningsskatt plus en väsentlig ökning av kommunalskatten, hade det naturligtvis varit politiskt omöjligt. Men i omsättningsskattens natur ligger en viss grad av anonymitet, och för kommunalskatten gäller att besluten fattas på andra håll. Man kan alltså göra successiva höjningar utan att det märks på samma sätt som om man lägger fram ett samlat paket och säger att så här blir totaleffekten.

Ur dessa synpunkter är naturligtvis den direkta skatten mycket sympatisk. Den är ärlig på något sätt, den redovisar för var och en precis hur mycket han eller hon betalar. Men när det gäller indirekt skatt kan en vanlig människa inte tala om hur mycket han eller hon avstår till stat och kommun.

Den direkta skatten kan ses som ett uttryck för allas vår solidariska betalning av kostnaderna för våra gemensamma angelägenheter. Det kan avvägas så att var och en betalar med hänsyn till sin bärkraft, och det är lätt, både teoretiskt och praktiskt att visa att denna solidaritet rimligen innebär att man avstår mer för varje ny tusenlapp man tjänar. Detta utan att den personliga uppoffringen fördenskull behöver bli större. Vi vet att våra första tusenlappar är vi tvingade att använda till mat, kläder och husrum. Ju flera tusenlappar vi förtjänar, desto större blir valfriheten, även om vi får behålla en allt mindre del. Det är lätt att ge en social funktion åt en sådan skatt. Den indirekta skatten däremot är med nödvändighet ett trubbigt vapen och svår att överblicka.

Som argument för omsättningsskatten anförs att den är lättare att ta in och

Allmänpolitisk debatt

lättare att kontrollera. Och det vore väl i och för sig riktigt om man stod i valet mellan den ena skatten eller den andra. Men det är naturligtvis inget starkt argument, om man vill ha båda systemen jämsides. Skattefusket åberopas. Denna form av kriminalitet jämföras ju fortfarande inte med annat bedrägeri.

Men det är klart att om de administrativa resurser som går till att sköta omsättningsskatten i stället hade gått till att öka kontrollen kring direkt skatt, så skulle man förmodligen ha fått mindre skattefusk än man får med de två systemen sida vid sida. Det har också sagts att de direkta skatterna driver upp lönekrav och att de därför är meningslösa ur utjämnings synpunkt. Tror man då att de agerande vid löneförhandlingar lämnar de indirekta skatterna och prishöjningarna åt sidan? Anonymiteten hos omsättningsskatten skulle alltså vara så stor att inte ens våra organisationer skulle kunna överblicka läget.

Det enda relevanta är naturligtvis vad varje inkomstgrupp totalt betalar, alltså i indirekta och direkta skatter tillsammans. Menar man att någon grupp fått relativt lägre skatt genom 60-talets utveckling av omsen, är det alltså inte den indirekta skatten i och för sig som medfört detta. Resultatet har uppstått genom att man inte mer än som skett anpassat den direkta skatten till de förändringar som inträffat på omsättningsskattens sida.

Självklart kan man genom att ändra de direkta skatterna kompensera mycket av effekten vid införandet eller höjningen av en indirekt skatt. Men en allvarlig reservation måste göras till resonemanget: De människor i mycket små omständigheter som inte alls betalar direkt statsskatt eller som betalar mycket liten sådan kan inte genom ändrade skalor kompenseras för vad de får betala genom höjd omsättningsskatt. Då måste man i stället direkt betala tillbaka pengar till dessa män-

niskor. Men det är svårt att hitta de många grupper det gäller.

Vi har säkert intelligenta politiker och intelligenta opinionsbildare. Då ligger det nära till hands att föreställa sig att de förändringar grupper emellan som blivit en effekt av omsättningsskattens införande och höjande och av vad som hänt på kommunalskattensida är en avsiktlig förändring i relationerna mellan olika grupper. Att hävda motsatsen vore ju inte bra för någon av dem som verkar politiskt.

Det kan naturligtvis sägas att de grupper som drabbas mycket hårt av omsättningsskatten, vilken ju inte ens tar hänsyn till existensminimum, under alla förhållanden är så illa ute att vi ändå måste göra andra insatser för dem. Skattefrågan kan bara bli ett av många medel. Socialpolitik, arbetsmarknadspolitik, utbildning etc. kommer in i bilden där. Därför är skattefrågan för dem inte på långa vägar av samma vikt som den var när Knut Wicksell slungade ut sina fräna ord.

I debatten för tio år sedan åberopades som skäl för omsättningsskatten att vi var så »outvecklade», internationellt sett. De flesta länder hade en rejäl omsättningsskatt, men Sverige hade ingen alls, och de fyra procenten skulle ändå innebära att vi låg mycket långt nere. Om nu detta var ett argument kan vi väl i dag säga oss, att vi nu har kommit i paritet med de flesta länder på detta område. I och för sig finns det naturligtvis starka argument för att man så långt möjligt skall synkronisera ekonomisk politik, inklusive skattepolitiken. Detta var alltså sentimentaliteten — tioårsjubileet.

Bara något kring en annan frågeställning. Det har väl tidigare sagts liknande saker, men i senaste numret av Industrieförbundets tidskrift tog direktör Wilhelm Puaes i rätt kraftigt, då han helt generellt dömer ut metoden att avhjälpa arbetskraftsbrist i ett område genom att flytta dit folk. Om arbetsmarknaden är överansträngd på en ort och industrin

Allmänpolitisk debatt

eller andra efterfrågar personal, så menar han att man uppnår en motsatt effekt — ökad brist på arbetskraft — genom att ta dit personal från andra håll. Han försöker med några räkneexempel, som han för all del poängterar är rätt ytliga, visa att om man tar en man till ett överhettat område så leder det på ganska kort tid till att man har behov av två man för att klara de investeringar och annat som behövs för den förste. De företag som hade trott sig få mer personal genom att ta dit folk finner förmodligen ganska snart att de har en ännu större brist på arbetskraft än de tidigare hade.

Man har i olika sammanhang talat om »multiplikatoreffekter». Tangerande dagens spørsmål är debatterna på 1930-talet om konjunkturpolitiken, då man försökte beräkna sådan effekter. Hur mycket sysselsättning åstadkoms om samhället satsade ett belopp för att öka sysselsättningen? Man kom fram till att realsysselsättningen blev ungefär 2,5 personer om man skapade primär sysselsättning för en person. Skulle man göra samma beräkning för dagens inte helt jämförbara områden skulle det innebära att om man sysselsatte en man i en ort med brist på arbetskraft, så tar man också på längre sikt i anspråk 1,5 av de personer som redan bor på orten. Är detta riktigt leder det naturligtvis till den slutsats som Wilhelm Paues kommer fram till: Företag måste kalkylera utifrån den knappaste faktorn. Den är inte längre som under kriget råvaror, den är arbetskraft. Är det brist på arbetskraft så får man helt enkelt köpa mer från andra av sådant som behövs i produktionsprocessen eller också lägga delar av produktionsprocessen till områden där arbetskraft redan finns.

Detta är något av det mest hoppgivande i debatten olika regioner emellan, att fler och fler säger sig att det även av ekonomiska skäl är rimligt att flytta produktion mer än att flytta arbetskraft.

Herr HÜBINETTE (m):

Herr talman! Låt mig först som herr Åkerlunds medresenär till Fjärran östern nu i höst få verifiera och instämma i den beskrivning av intryck och upplevelser från resan som han lämnade i denna kammare i går kväll.

Det som jag huvudsakligen skulle vilja beröra i denna allmänpolitiska debatt är den jordbrukspolitiska utvecklingen. Man hade en målsättning, som fastlades i 1967 års jordbrukspolitiska beslut, och den byggde i allt väsentligt på en övergång till driftsenheter med någorlunda god bärkraft. De som makten haver i detta land förespeglade väljarna vid den tidpunkten, att med den inriktning som man genom detta beslut gav svensk jordbrukspolitik, skulle för framtiden livsmedel kunna tillhandahållas till för stora konsumentgrupper relativt sett låga priser.

Man ändrade jordförvärvslagar, man förstärkte lantbruksnämnderna, pläderade för rationalisering och stordrift — detta med satsning på en för relativt lång framtid uppbyggd jordbruksstruktur med betydligt större arealer per gård än vad som hittills varit vanliga i landet.

Meningarna var den gången delade. Alla trodde inte på konformiteten, på likformigheten i det skisserade programmet. Människor är inte stöpta i samma form, och de ekonomiska betingelserna är olika från fall till fall.

Men allt skulle säkert bli bra; alla som stannade kvar skulle få en hygglig bärgning. Statliga rationaliseringsbidrag och statliga byrådirektörer och konsulenter skulle svara för den saken.

För många mindre jordbrukare betydde beslutet år 1967 slutet på en lång och uppoffrande odlargärning. Man hade inte längre några illusioner för framtiden. Man suckade kanske, knöt näven i byxfickan, kanske som kvinna fällde en tår. De som genom lantbruksnämnderna erbjöds den avträdde marken spottade i nävarna, lånade pengar och trodde på en framtid som jordbru-

Allmänpolitisk debatt

kare, både för sig själva och för kommande generationer. De som redan hade en gård som kunde anses få överleva trodde att räntor och växlar så småningom skulle minska och ge utrymme för en stabilisering av företaget.

Men säg den sällhet som varar beständigt, framför allt i ett samhälle regerat av dagens socialdemokrater. Nej, det som verkligen har hänt är att jordbrukets ekonomiska betingelser högst påtagligt försämrats. De har försämrats till den grad genom pris- och kostnadsutvecklingen att framtiden ter sig synnerligen mörk. Men detta är bara början på vandringen. Det som ytterligare och snabbt kommer att försämma situationen i ännu högre grad än pris- och kostnadsutvecklingen är de aviserade nya kapitalskattereglerna. Till detta kommer också de föreslagna mycket kraftiga höjningarna av fastigheternas taxeringsvärden. Vad kommer att bli följden av allt detta för dem som nu har en någorlunda stor gård, liksom för dem som har tänkt skaffa sig ett lantbruk som statsmakerna tidigare har satsat på? Den frågan ställer sig många med oro i dag. Svaret kan ges rätt entydigt. Oerhörda svårigheter kommer att torna upp sig för våra yngre blivande lantbrukare. Höga fastighetsvärden med åtföljande onormal skuldsättning, svag lönsamhet och starkt beskurna möjligheter till generationsväxling. Avtappningen av framåtsträvande och dugliga ungdomar kommer att bli ännu mera markant än den hittills varit. Har man tills nu påskyndat omvandlingen av det mindre jordbruket, kommer med all säkerhet den blivande skattepolitiken att skapa en ohållbar situation även för medelstora och större företag. Följden blir att det allmänna får ta hand om verksamheten, och det är naturligtvis dit våra makthavande ytterst strävar. Socialisering är målet.

Låt mig belysa vad jag sagt med något exempel. Antag att vi har en gård

med ett taxeringsvärde på en miljon kronor. Jag förstår att många reagerar för storleksordningen, men jag vill tala om att gården med en miljon i taxeringsvärde har en areal på omkring 200 à 250 hektar; större är den inte i dag. Enligt riksskattenämnden kommer taxeringsvärdena för jordbruk att höjas med i genomsnitt 44 procent. Det skulle innebära att gården i exemplet kommer att taxeras till 1 440 000 kronor. Samtidigt aviseras en höjning av arvs- och förmögenhetsskatterna. Denna höjning antages att ligga vid cirka 20 procent. Kommer den nuvarande ägaren att leva i tio år till, blir den sammanlagda belastningen av förmögenhets- och arvs-skatter under den nuvarande ägarens återstående livstid och vid generationsväxlingen cirka 800 000 kronor. Det är 80 procent av dagens taxeringsvärde. Alla inkomstskatter är då oräknade.

Sammanlagt måste jordbruket prestera cirka 120 miljoner kronor i högre nettointäkter per år för att klara de ökade förmögenhets- och arvsskatter som blir följden av de höjda taxeringsvärdena.

Hur skall detta rubriceras? Jo, på inget annat sätt än att socialdemokraterna nu är definitivt ute efter den grupp av medborgare som kan betraktas som kapitalägare. Den jordbrukspolitik som man säger sig vilja föra rimmar förfärligt dåligt med handlingar och intentioner i dagens skattepolitik.

Förre finansministern Wigforss präglade en gång uttrycket: »Kvarlätenskapsskatten bör likställas med en den avlidnes skuld till det allmänna som aktualiseras genom dödsfallet.» Han var tydligen en god läromästare för sina efterkommande. De tycks arbeta efter samma maxim men med borttagande av en väsentlig del av det Wigforsska uttrycket. Nu lyder tydligen tesen: *Kvarlätenskapen* bör likställas med en den avlidnes skuld till det allmänna som aktualiseras genom dödsfallet.

Allmänpolitisk debatt

Herr HANSSON (s):

Herr talman! I denna remissdebatt, som i så stor utsträckning kommit att röra sig kring inrikespolitiska problem, är det enligt min mening oriktigt att med tystnad förbigå skeenden utanför vårt lands och vår världsdels gränser. Våra välstånds- och fördelningsfrågor ter sig trots allt ganska marginella i belysningen av de svårigheter och tragedier som hopar sig ute i världen.

Jag avser inte att här beröra vare sig u-landsproblematiken eller de internationella fördelningsfrågorna. Mitt ämne är långt mera begränsat, men trots det inte mindre rikt på kontroversiellt stoff.

Jag ämnar tala om den nigerianska konflikten.

Lidanden och orättvisor drabbar åtskilliga folkgrupper runt om i världen i en för oss ofattbar utsträckning. Trots detta är Nigeriakonflikten en av de största tragedier, som för närvarande utspelas. Politiska missgrepp och ett samvetslöst utnyttjande av gruppmot-sättningar har drabbat miljoner av oskyldiga människor med svält, umbäranden och död.

Även om avstånd och främlingskap försvårat för oss att klart överblicka skeendena i Nigeria, har vittnesmålen om lidandena i det svarta Afrikas mest förhoppningsfulla statsbildning djupt gripit vårt folk. Det är två frågor, som vi måste ställa oss och våra samveten.

Vad kan vi göra för att lindra nöden för människorna i det drabbade området?

Kan vi vidta några åtgärder på det politiska planet för att bidra till ett slut på konflikten?

Låt mig först uppehålla mig vid hjälpfrågorna. Det Svenska röda korset har — inom ramen för det Internationella röda korsets verksamhet — gjort en oerhört stor och värdefull insats för att hjälpa på båda sidor om stridslinjen. Just svenskarnas insats i denna verksamhet har av överste Ojukwu bekräftats och prisats i det samtal jag hade

med honom i mars i år. De svårigheter, som uppstått för Internationella röda korsets transportorganisation, efter den olyckliga nedskjutningen av ett Röda korsplan i våras, har inte hindrat Röda korset att allttjämt bära försörjningsbördan för 270 000 människor. Röda korset är också engagerat i ett vaccinationsprogram i Biafra, som intill denna dag utfört inte mindre än 3 miljoner vaccinationer. Kritik mot Röda korset för de svårigheter det oförskyllt drabbats av måste alltså med skärpa tillbakavisas. Organisationen är alltfört väl förtjänt av ett helhjärtat stöd från såväl enskilda som från statsmakterna.

Det kan däremot väl tänkas, att Röda korsets möjligheter att agera inom en snar framtid blir helt avskurna genom det dödläge, som förhandlingarna om flygtransporten till Biafra råkat in i.

Det ankommer inte på oss, herr talman, att diskutera de praktiska förutsättningarna för återupptagandet av luftbron. Regeringen i Lagos har medgivit Röda korset att nyttja federalt lufttrum för transport av livsförnödenheter till den nödlidande befolkningen i Biafra. Den biafranska ledningen har ej funnit de föreslagna arrangemangen betryggande och har därför inte accepterat förslaget, trots att det bygger på långt drivna förhandsdiskussioner med den biafranska parten.

Inom kort kommer ånyo livsmedels-situationen i Biafra att bli katastrofal, och en snabb uppgång i dödligheten måste dess värre förutses. Historiens dom kommer att falla tung på den part, som av oförnuft eller av snävt taktiska skäl dömer nya tusenden av oskyldiga till en plågsam död.

Jag tar så upp frågan om den möjliga politiska lösningen på konflikten. Överste Ojukwu uttryckte saken på detta sätt: »Hjälp är inte lösningen på ett krig. Svaret på krig är fred.» Företrädare för den svenska Biafrakommittén har skisserat ett antal möjliga politiska ageranden från svensk sida, som enligt deras mening skulle kunna bidra

Allmänpolitisk debatt

till återställandet av freden. Biafrakommittén strävar också till att väcka ett ökat engagemang från svenska politikernas sida.

På den sista punkten vill jag ge kommittén mitt fulla stöd. När det gäller de politiska ställningstagandena från kommitténs sida måste jag konstatera, dels att de grundar sig på värderingar och idéer, som utgår helt från biafranskt tänkande, dels att de bortser från vad som är rimligt och möjligt. När jag säger detta, måste jag i samma andetag kraftigt bemöta eventuella beskyllningar för ensidigt ställningstagande till federal förmån. Medan de svenska förespråkarna för Biafras sak kritiklöst accepterar alla biafranska synpunkter och klassificerar de federala ställningstagandena som lögn och propaganda, förbehåller jag mig rätten att kritiskt granska göranden och låtanden från båda parter. Någon annan grund för en självständig, neutral politik kan jag inte finna.

Vid mitt samtal med överste Ojukwu gav denne näring åt förhoppningar om att fredsförhandlingar — även om de utgick från starkt motsatta utgångspositioner — skulle kunna genomföras till en lycklig slutuppgörelse. Han sade: »At the table, whatever emerges, would be once again an agreement.» Fritt översatt: »Vad som kommer fram vid förhandlingsbordet måste återigen bli en överenskommelse.» I det biafranska handlandet finns ingenting, som motsäger, att denna »agreement» skulle kunna innebära en återintegrering med Nigeria i en eller annan form. Där emot har hittills genomförda förhandlingar och medlingsförsök inte givit några konkreta resultat, varken när det gällt den slutliga freden eller när det gällt de akuta problemen kring den humanitära hjälpen.

Var står då i dag fredsfrågan? Många — såväl enskilda som länder — utanför Nigeria känner i dag en stark vilja att ge sitt bidrag till frågans lösning. Krisen i »Svarta Afrikas» mest

lovande statsbildning är ett hot mot hela världsdelens utveckling mot politiskt oberoende och ekonomiska framsteg. Ett intensivt arbete pågår för att jämna vägen för underhandlingar och fred. Bollen ligger dock självklart hos de krigförande själva. Två sådana parter som den välutvecklade nigerianska federationen och de av kriget och isoleringen sammansvetsade biafranerna låter sig sannerligen inte behandlas med vad de kan uppleva som beskäftigt förmynderi.

Länder, som av båda sidor kan betraktas med förtroende, kan däremot förvisso komma att få stora och krävande uppgifter, då det gäller att på parternas begäran jämna vägen till förhandlingsbordet. Också många praktiska uppgifter kan tänkas komma att kräva insatser av neutrala parter, såväl under en eventuell eldupphörssituation som i det politiska läge som blir det omedelbara resultatet av lyckligt genomförda förhandlingar.

Även om mina upplevelser i båda lägren tänt en önskan hos mig personligen att Sverige skulle få göra en insats i detta sammanhang, bör vi akta oss för en överdriven tro på våra möjligheter. Det är självklart, att vårt land, troget sina traditioner, är berett att åtaga sig de uppgifter, som i ett sådant läge kan läggas på oss. Det är emellertid också tänkbart, att man även i fortsättningen främst försöker finna medarbetare i de afrikanska staternas egen krets.

År av krig föder bitterhet, större bitterhet i ett inbördeskrig än i ett krig mellan skilda stater. Vänner, släktingar och medarbetare ställs på skilda sidor i en oförsonlig kamp. År av isolering minskar människors förmåga att registrera förändringar i sin och motpartens situation.

Häri ligger i dag den stora psykologiska och politiska svårigheten. Efter Monroviaförhandlingarnas sammanbrott gjorde den biafranske chefsdelegaten sir Louis Mbanefo ett pressutta-

Allmänpolitisk debatt

lande, där han underströk säkerhetsfrågornas vitala betydelse för bifafrana. För honom var »the nature and content of the security» — naturen och innehållet i säkerhetslösningarna — väsentlig.

I det federala Nigeria, inom vars gränser miljoner ibos bor och verkar, kan denna fråga inte upplevas på samma sätt. Ändå måste en formel framletas för lösandet av säkerhetens problem — antingen de är verkliga eller en produkt av i dag ogrundad fruktan. Utan att ömsesidig förståelse uppnås på denna punkt, kan konflikten inte resultera i något annat än den slutgiltiga katastrofen.

Den gästfrihet och goda vilja jag mött såväl i Lagos som hos Ojukwu och hans medhjälpare gör det omöjligt för mig att acceptera en sådan yttersta katastrof utöver det lidande som inbördeskriget redan skapat i Nigeria. En sådan katastrof skulle lamslå utvecklingen i svarta Afrikas rikaste stat. En sådan katastrof skulle vrida klockan tillbaka i hela Afrika, det Afrika som vi just nu knyter så stora förhoppningar till — förhoppningar om tekniskt och ekonomiskt framåtskridande och självständig politisk utveckling.

Det torde inte vara kammarens ledamöter obekant att en formell svårighet återstår att övervinna, innan konfliktens parter tar plats vid förhandlingsbordet. Den senaste tiden har visserligen gett näring åt förhoppningar om att förhandlingar skulle kunna upptas inom en nära framtid. Parterna har dock formulerat villkor för förhandlingarnas ram vilka har tolkats som slutgiltiga ställningstaganden till förhandlingarnas resultat. Då jag inte kan ansluta mig till en sådan tolkning, måste jag uttrycka en allvarlig förhoppning om att parterna snarast finner en formel som inte utestänger någon från förhandlingsbordet. Målet måste ju till sist vara att få ett slut på kriget och de lidanden det åsamkat och alltjämt åsamkar miljoner av oskyldiga männi-

skor och att finna ett modus vivendi för grupper av människor som efter år av strider betraktar varandra med oro och misstänksamhet.

Under alla förhållanden måste vi respektera de unga afrikanska staternas önskan att Nigeriakonflikten inte skall bli inkörsporten för yttre inblandning i kontinentens problem. Den diplomatiska aktivitet som ägt rum inom OAU-organisationens ram har tvevelsutan betytt mycket för Nigeriafrågans slutliga lösning.

Till sist, herr talman, några ord om den militära observatörsgrupp som verkar i Nigeria och som Sverige deltar i. Våra representanter i denna grupp har blivit föremål för kritik och missförstånd. Låt mig uttrycka mitt klara förtroende för de insatser som gruppen gjort, både för att klarlägga skeendena i Nigeria och för att i enskilda fall bidra till en så långt driven humanisering som är möjlig i krigets inhumana hantverk.

Jag har förlängt denna remissdebatt med ett långt anförande. Jag tänker inte be kammaren om tillgift för detta. Biafrafrågan som jag, kanske oförtjänt, beretts tillfälle att agera i måste väcka oss alla till ett fördjupat engagemang. Vi måste enas om att stödja de humanitära insatserna i de berörda områdena både nu och efter konfliktens slut. Vi måste enligt sluta upp kring en politik som ger oss frihet att hjälpa till i förhandlings- och stilleståndslagen, om så begärs av oss. Vi måste värja oss mot försök att påtvinga oss ställningstaganden som skulle diskvalificera oss i parternas ögon och som skulle göra oss tvivelaktiga i alla de unga afrikanska staternas ögon, de starter av vilka vi väntar oss så mycket i fråga om framsteg och alliansfritt samarbete.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Agrikulturen brukar alltid få sitt i sådana här debatter men

Allmänpolitisk debatt

all annan kultur är satt på undantag, och jag tänkte därför ägna några reflexioner åt det sistnämnda området.

Den socialdemokratiska partikongressen förelades en rapport om skol- och kulturfrågor. Den inleddes med ett citat av Lars Ahlin, vilket lyder bland annat som följer: »Hotet kommer både från höger och vänster, men inte bara från fjärran extremistgrupper, hotet står tätt intill den socialdemokratiska fronten. Genom ett och detsamma vill man komma socialdemokratien till livs: genom att hävda någon elits företrädaren framför de många.»

Det här citatet förefaller vara ett nytt bevis på att jämlikhet i socialdemokratisk tappning så ofta betyder jämnstrukenhet. Det är ett avundsjukt snegländande på nästan för att se om han har något som man själv inte har. Borde vi inte i stället kunna erkänna individuella olikheter som något av värde, någonting att ta vara på? Är inte människans fria växt något som gagnar också samhället? Men självfallet måste man göra allt för att underlätta varje människas möjligheter att förverkliga sig själv.

Inom arbetarrörelsen talar man ofta om finkultur, den borgerliga kulturen, som något förkastligt, något som borde ersättas av en socialistisk kultur. Det är en grundfalsk förutsättning. Har vi inte alla ett gemensamt kulturarv? Visserligen har under tidernas lopp impulserna oftast kommit utifrån och kanske i hög grad förts in av dem som hade förutsättningar att resa utomlands på en tid då detta var mycket besvärligare än nu. Men ofta har kulturkontakten också förmedlats genom vandrande gesäller eller genom konstnärer av olika slag, och de har fört med sig hem nya idéer från kontinenten. Låt mig citera en omodern författare, Esaias Tegnér: »All bildning står på ofri grund till slutet, blott barbarit var en gång fosterländskt.»

Den traditionella kulturen, som jag

föredrar att kalla den i stället för finkulturen, är vår gemensamma egendom, som också förbinder oss med västerländsk bildning och tradition. Att göra sig kvitt allt detta skulle bara göra oss så mycket fattigare.

Vi har alla, och kanske framför allt den yngre generationen, en benägenhet att övervärdera vår egen tid, att tycka att den är märkvärdigare än någon tidigare. Betoningen av dagens samhälle bottenar kanske både i en övertro på de tekniska framstegen och i bristande kunskap om gångna tider. Särskilt påfallande är nog den nedbantade historiska skolningen, och den hämmar oss allvarligt i våra kontakter med andra länder. Här finns i den allmänna opinionen ett hastigt uppflammande intresse, som emellertid ganska snart vänds mot andra mål. Här finns bland ungdom en stor kunskap om dagens situation i vissa fjärran länder, men vad hjälper det, när den historiska utvecklingen fram till våra dagar är så gott som okänd. Där besitter de forna kolonialmakterna en under lång tid insamlad erfarenhet, som är till nytta för samarbetet med u-länderna. Regeringens självbelåtenhet ter sig i sådana sammanhang mindre lämplig och alls inte klädsam. Men låt oss återvända till kulturen.

Teaterdemokrati är ett begrepp på modet. Det finns i dag vissa teatergrupper, som talar om demokrati och socialism, och som anser att spridandet av det budskapet är teaterns viktigaste uppgift. Men de vänder sig bara till små grupper av likatänkande. Andra som försöker delta i deras diskussioner blir utfrysta, utbuade eller utkastade. En sådan inställning har väl ingenting med vare sig demokrati eller jämlikhet att skaffa. Den är tvärtom ett hot mot demokratin.

I en artikel i tidningen Fackföreningsrörelsen med rubriken »Föreståndaren och kulturklyftan» heter det bl. a. att den hittillsvarande marknadsföringen när det gäller teater inte har

Allmänpolitisk debatt

varit så lyckad. De förmånserbjudanden som står till buds har ofta utnyttjats av »fel» grupper, säger författaren, inte de grupper man i första hand har velat nå. Men man skall väl ändå tacksamt ta emot alla dem som vill komma, inte plötsligt vara avvisande mot den publik som självmant söker sig till teatern. Det nyss citerade är återigen ett bevis på den gruppmentalitet som inte är demokratisk.

Vad innebär egentligen den här nya s. k. politiska teatern? Jo, alla skall få vara med och bestämma om uppsättning, rollfördelning m. m. Regissörens makt skall brytas, säger man. Men i praktiken har ju i stället en del regissörer fått en makt som aldrig förr. Vissa regissörer samlar omkring sig en grupp skådespelare, som sedan vägrar att arbeta under någon annan och som hindrar en teaterchef att uppföra de verk som han vill visa publiken. Jag kan inte se att teaterns uppgift först och främst är att sprida politisk propaganda. En framställning av människan, av det evigt mänskliga, så som det möter oss hos stora diktare som Euripides, Shakespeare, O'Neill, kan ge oss ett nödvändigt perspektiv på vårt eget korta liv.

»Glädje, sköna gudagnista, dotter från Elysium» — de orden av Schiller är naturligtvis glömda i dag som så mycket annat av idealistisk diktning. Men behovet av glädje, både i vardagen och på teatern, är väl fortfarande omättligen.

Låt mig i det här sammanhanget få citera en av våra skickligaste och mest uppburna skådespelare, Ernst-Hugo Järegård, som i en intervju nyligen uttalade: »Vad jag saknar i dagens teater är förmågan att ha roligt. Vart har det förlösande skrattet tagit vägen?»

Vad är det då som utmärker en moderat kultursyn, och varigenom skiljer den sig från t. ex. en socialdemokratisk uppfattning?

Vi ser individens frihet som en grundläggande förutsättning för män-

niskans möjligheter att förverkliga det bästa inom sig själv. Valfrihet när det gäller personliga värderingar tror vi är mer utvecklande för individen än en gruppmentalitet som påtvingas utifrån.

En förutsättning för människans frihet är ett samhällssystem som tillåter olika värderingar och livsmönster att utvecklas. Men detta i sin tur kräver av de enskilda individerna tolerans och hänsyn mot olikfänkande. Tolerans förutsätter kunskap och vilja till objektivitet.

Regeringspartiet präglas i många frågor av en hurra-vad-vi-är-bra-mentalitet, som ibland är ganska påfrestande. Tolerans kräver bland annat att man är beredd att lyssna inte bara till »rörelsen» och till vissa högljudda grupper på vänsterkanten, man måste också lyssna till de lågmälda och pliktuppfyllande i samhället.

Strävan att skapa ett samhälle grundat på frihet och tolerans utesluter inte behovet av samverkan och solidaritet. Jag trodde verkligen att vi hade kommit så långt i vårt svenska samhälle, att man inte skulle behöva höra arbetsgivare kallas för arbetarnas fiender, vilket ju hände nyligen på den socialdemokratiska partikongressen.

Politik är inte vara att vilja, det är också en fråga om ansvar och hänsyn.

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! För en företrädare för Norrland är det naturligt att vid det här tillfället något kommentera det beslut som regeringen nyligen fattat och som offentliggjordes vid en presskonferens i Luleå i fredags angående åtgärder i syfte att ge sysselsättning i skogs-länen. Det är naturligt med tanke på åtgärderna i och för sig, men det är också naturligt och nödvändigt med tanke på de kommentarer som kommit till synes i delar av den borgerliga pressen. Där har man på många håll försökt nedvärdera åtgärderna och velat

Allmänpolitisk debatt

betrakta det hela som ett politiskt betonat propagandajippo, därför att tre av regeringens medlemmar deltog i den här presskonferensen.

Låt mig, herr talman, säga att det alldeles övervägande antalet invånare i Norrland och särskilt de arbetslösa och den äldre arbetskraften finner det fullkomligt ointressant om ett eller två eller tre statsråd deltar då näringspolitiska nyheter av positiv art meddelas. För alla dessa människor är det väsentliga att sådana nyheter kommer. Det är för dem också lika ointressant om regeringen skulle vilja politiskt utnyttja vidtagna åtgärder. Det väsentliga för dem är att det förs en politik som siktar till en lösning av deras problem.

Jag vågar, herr talman, påstå att norrlänningen nu känner att regeringen är på rätt väg när det gäller den lokaliseringsspolitiska satsningen på Norrland.

Det är naturligtvis en riktig och resultatgivande väg att, som nu skett, utnyttja möjligheterna att kombinera omtanken om försvaret med lokaliseringsspolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Så är fallet både med det kommande fredsförbandet i Norrlands inland och förstärkningen av flygflottiljen i Luleå. Men så är också fallet när det gäller att öka de militära beställningarna hos den norrländska industrin. Där tror jag dock att de nuvarande reglerna för upphandling är i behov av en revidering, och enligt uppgift lär ju den frågan vara föremål för regeringens prövning.

Av alldeles speciellt intresse i detta sammanhang är de lokaliseringar som görs av SAAB-Scania dels till Ådalen, dels till Norrbotten. De är särskilt intressanta av två skäl.

För det första är detta, i synnerhet i Ådalen, ett välkommet och avgörande steg för att bryta den ensidighet som präglat denna regions näringsliv. Det har i mycket hög grad varit inriktat på skogen som råvara. Nu får man möjlighet att göra en radikal kursändring.

Det är med andra ord ett avgörande steg mot ett mer differentierat näringsliv.

För det andra utgör dessa lokaliseringar ett tecken på att statsmakterna nu är beredda till en fastare styrning av näringslivets investeringar, som inte minst från Norrland krävs sedan länge. Därför hälsar jag dessa åtgärder med alldeles särskild tillfredsställelse. För norrländskt näringsliv måste det också vara i hög grad tillfredsställande att regeringen, vilket kommunikationsminister Norling för några dagar sedan meddelade, avvisat utredningsförslaget om särskilda isbrytaravgifter. Jag hoppas att detta skall vara inledningen till en allmän och snabb översyn av transportkostnaderna för den norrländska industrin — helt enkelt en rättvisare och med det övriga landet mer likvärdig behandling.

Av lika stort värde är inrikesministerns åtgärd att genom ett nytt bidragssystem på det skogliga området bereda sysselsättning åt cirka 2 000 äldre skogsarbetare i Norrlands inland. Åtgärden är visserligen att betrakta som temporär, men den ger erforderligt rådrum för planering av fortsatta åtgärder i inlandet.

Men, herr talman, nu är jag inne på problem som har med skogsbruket att göra, och då vill jag ånyo föra fram en fråga som faller under kommunikationsministerns ämnesområde. Den gäller timmertransporterna från skogen till industrierna vid kusten. Jag har tidigare, hösten 1967, i en interpellation till dåvarande kommunikationsministern Svante Lundkvist ställt frågan vilka planer som fanns utarbetade för utnyttjande av järnvägarna för massgodstransporter inom skogsnäringen. I sitt svar meddelade statsrådet att SJ räknade med att kunna erbjuda skogsföretagen ett realistiskt alternativ till transporter, om flottningen i exempelvis Ångermanälven skulle läggas ned.

Hur ser situationen ut i dag? Ja, man kan nog vad beträffar Ångermanälven

Allmänpolitisk debatt

— som jag bäst känner till — räkna på ena handens fingrar det antal år som flottningen kommer att finnas kvar i älven. Det är framför allt två faktorer som påverkar denna utveckling, nämligen lagringskostnaderna för virket vid industrierna och kvaliteten på råvaran — som är högre hos det icke flottade virket. Jag kan som exempel ta en av NCB:s industrier i Ådalen. Det transporterar i dag 75 procent av sin råvara på annat sätt än via flottning. Därvid går 65 procent på landsväg och bara 10 procent på järnväg. Denna godsmängd, räknat i stockar, utgör cirka 10 miljoner. Storleken på denna godsmängd framstår bäst om den ställs mot den siffra som i år gäller för flottningen i älven, nämligen 14,8 miljoner stockar.

Vi vet dessutom att i floddalarna söder om Ångermanälven är det fr. o. m. i år slutflottat. Vi har därför att emotse en utveckling, inom loppet av några få år, som innebär att all flottning upphör i Norrlands älvar. Det är också helt klart att vi i dag inte har ett landsvägsnät i Norrland som kan ta emot den enorma godsmängd det blir fråga om.

Alla som trafikerar våra vägar inom skogslänen upplever de tunga transporterna av virke som en mycket allvarlig trafikfara. För den som under vintern möter dessa transporter när snön yr så att all sikt är omöjlig, är det många gånger en skräck att vara ute på de norrländska vägarna. Detta är, enligt mitt sätt att se, en så allvarlig trafikrisk inom skogslänet att den inte kan och inte får underskattas.

Den andra sidan av denna fråga är den rent samhällsekonomiska. Eftersom våra järnvägar på många håll löper parallellt med landsvägarna, måste alla åtgärder vidtagas för att snarast flytta över timmertransporterna till järnvägsnätet. Jag har anfört det tidigare, och jag vill gärna upprepa det vid detta tillfälle: Låt inlandsbanan bli vår stora »timmerbana»! De kostnader som kommer att erfordras för att rusta upp den-

na bana och anslutande bandelar mot kusten för timmertransporter måste bedömas vara lägre än om landsvägsnätet skall om- eller nybyggas. Sedan är det också i allra högsta grad en fråga om tid. Enligt de uppgifter som jag erhållit och som gäller Ådalen skulle vägverket behöva tio år på sig för att projektera och bygga om landsvägarna utmed Ångermanälven i syfte att möjliggöra dessa transporter när flottningen läggs ner. Jag tror inte på goda grunder att den tiden står till förfogande.

Ytterligare ett starkt skäl för den upprustning av järnvägsnätet, varom jag här talat, är att det skulle skapa betydande sysselsättningstillfällen just i inlandet.

Till sist, herr talman, vill jag allvarligt vädja till kommunikationsministern att han med det snaraste med berörda parter tar upp denna för skogslänet så viktiga transportfråga. Det brådskar.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Innan jag framför några synpunkter i anslutning till herr Högströms anförande kan det vara motiverat att ge en beskrivning av det allmänna läget i fråga om sysselsättningen i vårt land i dag.

Jag vill då först påpeka att takten i strukturuomvandlingen i form av företagsnedläggelser har minskat väsentligt under de senaste åren. Jag kan nämna att under de första tre kvartalen 1968 berördes inte mindre än 8 000 personer av företagsnedläggelser i vårt land. För detta år är under motsvarande tid det antalet reducerat till 5 500, men det är alltså fortfarande fråga om en betydande omställning. Om vi däremot övergår till att granska hur många som berörts av permitteringar under samma tid så märker vi att minskningen är mycket kraftig. 9 100 personer permitterades förra året under de tre första kvartalen. I år har siffran gått ned till 2 200.

Arbetslösheten har också i år varit

Allmänpolitisk debatt

klart lägre än under 1968. Antalet arbetslösa i procent av medlemsantalet i de erkända arbetslöshetskassorna har sjunkit från 1,5 procent i oktober 1968 till 1,1 procent i år. Jag vill påpeka att denna restarbetslöshet i stor utsträckning omfattar personer i de högre åldersgrupperna. I augusti i år var 54 procent av de arbetslösa 55 år eller äldre, mot 39 procent motsvarande tidpunkt 1968.

På samma sätt har arbetslöshetstidernas längd ökat, vilket också är ett bevis för att det är den äldre mera svårplacerade arbetskraften det nu rör sig om.

Denna utveckling beror på flera omständigheter. Befolkningens ålderssammansättning är sådan att den äldre arbetskraften kommer att öka under de närmaste åren. Men vi skall inte glömma bort att vi också har infört dels ett speciellt stöd för dessa äldre i form av förlängd kassaersättning vid arbetslöshet, dels omställningsbidraget. Dessa åtgärder har inneburit att många människor som tidigare inte anmälde sig som arbetslösa nu måste anmäla sig till arbetsförmedlingen för att komma i åtnjutande av dessa nya förmåner. Jag har inte den exakta siffran, men det är dock som vi vet — det kunde konstateras redan i fjol — 4 000 å 5 000 människor som berörs av dessa reformer.

Ett annat problem som förstärktes under 1969 är skillnaden i arbetsmarknadsläge mellan skogslänen och södra och mellersta Sverige. Det har påtalats av flera tidigare talare. Trots att efterfrågan på arbetskraft också har ökat i skogslänen har dessas andel av den totala arbetslösheten i landet stigit från 40 procent till 46. Det skall då ses mot bakgrunden av att vi i skogslänen har 22 procent av den totala arbetskraften. Dessa siffror visar tydligt den regionala balansen.

Denna ojämna utveckling har naturligtvis lett till att överflyttningen av arbetskraft från de sysselsättningssvaga områdena till de expansiva har skjutit fart och fått förnyad kraft. Därför får

vi nog räkna med att när siffrorna för det här året kommer att summeras kommer det att visa sig ha varit en ganska betydande utflyttning av arbetskraft från de områden där man har haft svårigheter att skapa sysselsättning.

Jag vill också peka på att denna situation har föranlett en förstärkning av de lokaliseringpolitiska insatserna på åtskilliga områden. Jag erinrar om det samarbete — jag tror jag hade tillfälle att omnämna det vid värriksdagen — som vi har inlett med Industriförbundet. Det kunde under hösten mogna ut i en första redovisning av erfarenheterna från lokaliseringsverksamheten i Norrland. Samtidigt kunde man redovisa situationen i ett antal orter, möjligheterna till företagetablering, vad kommunerna kunde bjuda i fråga om tomtmark men också i fråga om den allmänna miljön för företagsamheten.

Dessa frågor har tidigare diskuterats. I medkammaren uttalade man missnöje med att det hade stannat vid att man bara utpekade 29 platser. Här gällde frågan om vi skulle göra en mycket långtgående redovisning för alla orter som kunde tänkas eller om vi skulle välja ut de orter där vi var medvetna om att vi hade anledning att räkna med en fortsatt expansion eller hade ett gemensamt intresse av en sådan. Vi stannade för det senare alternativet. Den fråga som delvis var avgörande var att det gällde att så snabbt som möjligt få fram detta arbetsmaterial.

Det var också glädjande att man i denna redogörelse kunde visa på en rad positiva erfarenheter från de företag som hade lokaliserats till Norrland. Inte minst tycker jag att det var tacknämligt att Industriförbundet här medverkade till att företagen lade papperen på bordet och kunde redovisa sina erfarenheter. Detta var mycket värdefullt, därför att det skapade klarhet på åtskilliga punkter där man tidigare varit tveksam beträffande utfallet av en lokalisering.

Jag skall kanske tillägga att utöver

Allmänpolitisk debatt

detta har vi vidtagit en del andra åtgärder. Aktiviteten inom den statliga företagssektorn, som syftar både till utbyggnad av de befintliga företagen och till nyetablering av statliga företag, har varit intensiv under den senaste tiden. Jag kan också peka på en åtgärd för att komma till rätta med obalansen, nämligen att vi har sett till att arbetsmarknadsstyrelsens insatser i ökad utsträckning inriktas på skogslänen. För de sydliga och mellersta delarna av landet har vi ofta haft anledning att vidta vissa åtgärder, men de har självfallet gått i den andra riktningen. Totalt skars beredskapsarbetena ner från den höga nivå som de hade i februari månad, nämligen 22 000 sysselsättningar, till 7 000 i mitten av juli. Det skedde också en utplacering av dem som befann sig i arbetsmarknadsutbildning. Denna process påskyndades, varigenom arbetsmarknaden fick ett värdefullt tillskott av arbetskraft. Den utbildningskapacitet som frigjordes vid arbetsmarknadsstyrelsens anläggningar kunde då i ökad utsträckning erbjudas både för äldre och för handikappade som inte tidigare hade fått möjlighet att genomgå utbildning och omskolning.

Det blev också i ökad utsträckning möjligt att ta in gifta kvinnor i detta utbildningsarbete. Den interlokala förmedlingsverksamheten intensifierades likaledes. Omflyttningen av arbetskraft från områden med otillräcklig sysselsättning till de områden där man kunde erbjuda sysselsättning kom givetvis också att uppmärksammas. Det är självklart att AMS där också har en uppgift att fylla.

Åtgärder sattes även på ett tidigt stadium in för att tillvarata skolgårdens arbetskraft inför sommarferierna. Längre fram under varen vidtogs ytterligare åtgärder för att bevara balansen på arbetsmarknaden. Den redan tidigare restriktiva tillståndsgivningen i fråga om de oprioriterade byggnadsarbetena i Syd- och Mellansverige skärptes ytterligare. Samtidigt sattes

åtgärder in för att begränsa den statliga byggnadsverksamheten under sommarmånaderna här i södra och mellersta Sverige. Statliga myndigheter och affärsverk anmodades att bevilja uppskov med sådana leveranser från verkstadsindustrin som inte oundgängligen behövdes vid en bestämd tidpunkt. Men jag vill understryka att man gjorde undantag för industrier som hade verksamhet i skogslänen, där vi ansåg att man inte fick tillämpa några sådana restriktiva åtgärder.

Det är naturligtvis omöjligt att exakt ange vad dessa åtgärder kan ha betytt, men det står klart att de mycket verksamt bidragit till att förhindra uppkomsten av allvarliga balansrubbingar inom de delar och områden av landet där näringslivet haft en mycket hög aktivitet. Jag tror jag vågar säga att arbetsmarknadspolitikerna denna gång bättre kunnat anpassas till uppgångskedet i konjunkturcykeln än någon gång förr. Såvitt man nu kan bedöma har denna anpassning varit effektiv och tidsmässigt rätt styrd. Det är värdefulla erfarenheter som vi skaffat på detta sätt.

Med det sagda vill jag inte göra gällande att allt skulle vara gott och väl. Vi har all anledning att fortsätta våra strävanden för att skapa mer sysselsättning. Dessa positiva inslag i bilden som man kan ha anledning lägga märke till för utvecklingen i södra och mellersta Sverige betyder naturligtvis inte att vi på något sätt får ersätta ansträngningarna att skapa nya arbetstillfällen för alla de människor som blivit utan sysselsättning till följd av den mycket snabba rationaliseringsprocessen av jordbruket och skogsbruket i skogslänen. Det kommer emellertid att behövas mycket betydande insatser om vi skall kunna åstadkomma en definitiv vändning till det bättre. Det vill jag gärna framhålla i anslutning till påståendena att det var ett *litet* paket som serverades i Luleå. Vi är väl medvetna om att vi står inför ett mycket betydande pro-

Allmänpolitisk debatt

blem. Det illustreras ju bl. a. av att antalet sysselsatta i skogen har reducerats så kraftigt under 1960-talet som från ungefär 60 000 ned till 25 000. Jag fick dessa uppgifter av Skogsarbetareförbundets ordförande för några månader sedan, och de är enligt min mening ganska talande för hur snabbt avvecklingen av manuell arbetskraft har skett i skogsbruket. Det är alldeles uppenbart att en så hastig utveckling också ställer oss inför mycket stora påfrestningar. Personligen betraktar jag Norrlandsfrågan som en av de viktigaste rikspolitiska frågor som vi har att arbeta med även under den kommande vintern.

Det finns inga entydiga lösningar på dessa regionala problem, men jag vill ändå peka på tre olika handlingslinjer som jag betraktar som särskilt viktiga. Det gäller för det första att få fram — herr Högström har redan nämnt det — effektivare styrmedel än dem vi har i dag för att påverka den privata industrin att etablera sig i skogslänen. Det betyder inte att det nuvarande lokaliseringstödet skulle ha spelat ut sin roll. Lokaliseringslån och bidrag har med all säkerhet kommit för att stanna. Vi kan nog inte räkna med annat än att den försöksperiod som har pågått och löper ut den 1 juli 1970 är en verksamhet som kommer att bli bestående under årtionden framöver. Lokaliseringslån och bidragen kommer emellertid att få kompletteras med andra åtgärder. Det gäller att få fram bättre geografiska styrningseffekter.

Närmast väntar vi här på lokaliseringstudningens förslag, och det är sagt att den skall komma redan nästa månad. Med all sannolikhet kommer utredningen att föreslå en del förbättringar i det nuvarande systemet. Man kan också räkna med att förslaget efter det att det har skickats ut på remiss kommer att föranleda ytterligare uppslag från olika håll. Vi kommer att pröva alla de uppslag och idéer som vi får i syfte att åstadkomma ett så effektivt system som möjligt.

Jag tror att alla bedömare är ense om att det ligger ett stort värde i att det privata näringslivet frivilligt engagerar sig i det lokaliseringspolitiska arbetet. Därför har vi också med mycket stor tillfredsställelse noterat att Industriförbundet har gått in med sin auktoritet för att förmå sina medlemsföretag att i väsentligt större utsträckning än hittills etablera sig i de norra delarna av landet. Att ha avdelat en del äldre industrimän med mycket vida erfarenheter på detta område för att direkt gå ut och påverka företagen anser jag vara mycket löftesrika åtgärder.

Låt mig säga att vi naturligtvis inte är främmande för att det kan komma att behövas starkare styrningsmedel än dem vi har i dag för att det skall bli möjligt att inom rimlig tid nå den regionala balans i Norrland som vi alla eftersträvar. Vi kan inte vara beredda att vänta hur länge som helst på att det privata näringslivet skall göra sina insatser. Det är rimligt med månader av förberedelser, men jag tror vi kan vara överens om att det inte är någonting som man kan skjuta ifrån sig till en oviss framtid och hoppas att förutsättningarna då skall vara förändrade. Det finns så mycket större anledning att betona det när det inte tycks innebära någon särskild uppoffring att etablera sig i Norrland. Den enkät som jag tidigare har åberopat har visat att det finns åtskilliga fördelar med en sådan etablering.

Den andra huvudlinjen i den fortsatta lokaliseringspolitiken gäller samhällets egna insatser för att få till stånd en utveckling i skogslänen. Vi presenterade ett program för värriksdagen — statsministern lade fram det inför andra kammaren, och det kom också att spela en roll för debatten i denna kammare. Det riktades en del glåpor mot det programmet; man sade att det i och för sig kanske var ett vackert program, men man trodde inte mycket på det. Sedan man nu fått se att en del har kunnat realiserats, att en del av

Alimänpolitisk debatt

dessa programpunkter har kunnat föras ut i konkreta åtgärder, tror jag det finns anledning konstatera att programmet var realistiskt. Det var ingalunda avsett att bara rädda regeringspartiet från kritik. Det hade ett reellt innehåll.

Jag skall inte tröita kammaren med att ge en total redovisning av vad utspelet innebar, i varje fall inte med några längre utläggningar. Jag vill dock erinra om att det särskilda bidraget till återväxtåtgärder i samband med avverkning på skogsmark med dålig föryngringsförmåga är ett mycket värdefullt initiativ, ty det kommer att beröra de områden i landet där vi har svårigheter att ge annan sysselsättning.

Det har sagts, bl. a. av centerpartiets ledare, doktor Hedlund, i andra kammaren att det var beklagligt att programmet hade utformats så, att det endast gällde fram till den 1 juli nästa år. Jag vill emellertid säga att programmet sådant det är framlagt av arbetsmarknadsstyrelsen och skogsstyrelsen, vilka gemensamt arbetat fram det, går ut på att verksamheten skall fortsätta fram till den 1 juli 1971. Jag kan efter att ha studerat debattinläggen i andra kammaren säga att vi i och för sig gärna skall försöka utforma besluten på ett sådant sätt att det redan nu sägs ifrån att denna verksamhet skall pågå till den 1 juli 1971. När man först satte begränsningen till den 1 juli 1970, bedömde man att det därigenom skulle vara möjligt att snabbare locka fram åtgärder, så att man redan i vinter hade fått ett resultat. Det är ju så att man måste börja med att sätta i gång avverkningen. När den väl kommit i gång har man möjlighet att få bidrag till återväxtåtgärder, som kommer därefter. Jag anser inte att detta i och för sig är fel, men jag skall gärna se till att det inte blir några missförstånd, utan att det står klart att samma villkor gäller även för nästa år.

Denna fråga gäller i första hand skogsägarna. Det är fråga om reaktio-

nen hos skogsägarna, och jag vill därför gärna säga till dem att vår beräkning att kunna ge sysselsättning åt 2 000 människor bygger på de beräkningar skogsstyrelsen gjort vid sin översyn av de tillgångar som finns. Nu är frågan: Kommer skogsägaren att reagera positivt? Han får ett bidrag på 350 eller 250 kronor per hektar för återställningsåtgärder. Han har dessutom i vanlig ordning, om arbetet utföres som beredskapsarbete, möjlighet att få tillskott från arbetsmarknadsstyrelsen för att täcka den merkostnad som uppkommer genom att arbetet med avverkningen och återväxtåtgärderna utföres av äldre svärplacerad arbetskraft. Jag vill gärna rekommendera skogsägarna att mycket snabbt ta kontakt med respektive skogsvårdsstyrelse i denna fråga. Det blir nämligen nödvändigt att varje skogsägare gör upp ett program tillsammans med skogsvårdsstyrelsen, som har till uppgift att följa upp verksamheten, kontrollera återväxtåtgärderna och ange vilken omfattning de skall ha. Det är därför under alla omständigheter högst angeläget att man mycket snabbt tar dessa kontakter för att verksamheten skall kunna komma i gång så fort som möjligt.

Jag vill också peka på beslutet om 75 miljoner kronor till allmänna beredskapsarbeten. Det innehölls, vilket var naturligt, eftersom vi hade anledning att göra konjunkturbedömningen först i ett läge då vi bättre kunde överblicka situationen. De 75 miljoner kronorna för beredskapsarbeten kommer att sättas in i skogslänen, och vi kommer fortfarande att vara mycket restriktiva med insatserna i södra och mellersta Sverige.

Den sysselsättning — det rör sig om 300 man — som skall igångsättas företrädesvis i Kramfors eller Luleå har man fått fram genom en överenskomelse mellan försvaret, SAAB och Scania i anslutning till en beställning av en terrängbil. Som herr Högström an-

Allmänpolitisk debatt

tydde, kommer SAAB och Scania vidare att till Kramfors förlägga dels produktion av elektronitkomponenter till datamaskiner — det ger sysselsättning för 100 man — dels aluminiumbearbetning av delar till flygplanet Viggen — det ger sysselsättning för 40—50 man. Totalt skapas här sysselsättning för 450 man i — det vill jag betona — kvalificerade tekniska industrigrenar. Till detta kommer att Volvo skall bygga ut sina investeringar i Umeå under år 1970.

Det görs också omfattande investeringar i de statliga företagen i Norrland. ASSI:s investeringsprogram kommer att prövas mycket positivt av regeringen, har man sagt.

En ny lätt attackdivision förläggs till övre Norrland med anknytning till F 21 i Luleå. Den beräknas ge sysselsättning för 50 man. Militära byggnadsprojekt i de fyra nordligaste länen kommer att tidigareläggas. Det berör ett tjugotal orter, framför allt i de inre delarna av övre Norrland. I anslutning till vad herr Högström sade om upphandlingsförordningen har man från försvarets sida betonat att man kommer att göra fortsatta ansträngningar när det gäller beställning av försvarets materialdelar.

Med hänsyn till den ökade efterfrågan på lokaliseringstöd har regeringen redan vid presskonferensen i Luleå signalerat att ytterligare 100 miljoner kronor skulle äskas i lånemedel. Jag tror att det beloppet är realistiskt. Det är klart att man kan säga att jag borde ha begärt ännu mer pengar hos finansministern för att visa upp en vänlig attityd, men det gäller att få ramarna realistiska så att de motsvarar de behov vi kan överblicka och så att vi inte står utan pengar före den 1 juli nästa år. Regeringen har bedömt att denna uppräknning skulle vara tillräcklig med hänsyn till väntade åtgärder.

Herr Högström ansåg att det var likgiltigt om ett eller flera statsråd var med vid besöket i Luleå, och jag håller

med honom i det avseendet. När vi å andra sidan presenterar sådana här frågor för pressen i Stockholm har vi i allmänhet låtit dem som är ansvariga inom området i fråga finnas tillgängliga så att pressen kan få bättre informationer. Därför anser jag att statsministern gjorde rätt när han inte prutade på dessa krav vid presskonferensen i Luleå utan menade att det var nödvändigt att också där ha tillgång till sakkunskap på olika områden.

Jag nämnde slakteriet i Luleå. Det är kanske inte någon stor åtgärd, men företaget får 2 miljoner kronor i bidrag och 4 miljoner kronor som lån. Det är glädjande att vi får fram en modern och utvecklad livsmedelsindustri i Norrbotten. Den kommer att bli ett väsentligt tillskott för jordbruket. Företagsledningen inom Norrbottens läns slakteriförening har sagt att man kommer att eftersträva en anläggning där man har inte bara slakt- och charkuterivaruproduktion, utan man tänker vidareförädla råvarorna till färdig mat. Man tror att man med det skall kunna få fram egna produkter i Norrbotten, produkter som hittills fått hämtas från annat håll. Om utvecklingen kan bli så gynnsam som här har ställts i utsikt, skulle detta också kunna leda till en viss expansion i fråga om sysselsättningen. Jag anser att det är värt att nämna denna insats, särskilt som den kan ske i samarbete med jordbrukskooperationen. Härigenom skapas en garanti för att det blir en uppslutning kring företaget så att det hela verkligen kommer att fungera på ett utmärkt sätt.

Med detta, herr talman, har jag kanske alltför mycket frestat kammarens tålmod, men låt mig ändå avsluta mitt anförande med några ytterligare synpunkter!

Om vi skall få fram tillräckligt många nya sysselsättningstillfällen, kan vi inte stanna vid de åtgärder som jag här har redovisat. Jag vill bara att dessa åtgärder skall ses som ett uttryck för

Allmänpolitisk debatt

att det arbete, som på olika håll bedrivs i kanslihuset, görs i syfte att få fram så snabba resultat som möjligt. Vi får också räkna med att den statliga förvaltningen måste komma in i bilden på ett helt annat sätt än tidigare. Regeringen har ju också tillkallat en snabbutredning som har fått i uppdrag att lägga fram förslag om vilken statlig verksamhet det är som kan flyttas ut från Storstockholmsområdet och till vilka orter en sådan lokalisering bör ske. Vi kan vänta oss förslag från denna utredning redan i början av nästa år. Samtidigt håller vi i inrikesdepartementet på med att undersöka vilka stadsregioner ute i landet som kan utvecklas till att bli reella alternativ till de nuvarande tre storstadsregionerna. Detta är mycket väsentligt, ty skall vi kunna lösa även de mindre orternas problem, måste vi se till att det finns verkligt utvecklingsbara och stora städer i Norrbotten och även i andra delar av Norrland, och detta arbete håller vi på med. Över huvud taget har skogslänen behov av nya arbetstillfällen, och denna fråga har fått en hög prioritet i de olika fackdepartementen.

På område efter område har man under den senaste tiden gått igenom detta. Som jag sade är arbetet härmed inte avslutat. Ansträngningarna fortsätter. Det blir fråga om att ta ställning till en högre teknisk utbildning i Norrland och var den i så fall skall ligga. Som jag redan har konstaterat, pågår i försvarsdepartementet arbete med dessa frågor.

Det finns anledning att räkna med att de ansträngningar som nu görs på olika håll efter hand skall komma att ge resultat. Men det blir också viktigt att se till att dessa insatser inte splittas alltför mycket. En koncentration kommer att bli nödvändig, om effekterna skall kunna bli bestående. Vi måste med andra ord trots allt satsa på ett relativt begränsat antal regionala stödjepunkter på olika håll i skogslänen. Därmed är vi inne på den tredje

huvudlinjen i den fortsatta lokaliseringspolitiken.

Om de åtgärder, som nu vidtas från industrins och samhällets sida för att få till stånd en expansion i Norrland och skogslänen, skall kunna få en tillfredsställande genomslagskraft, är det nödvändigt att insatserna samordnas på ett så effektivt sätt som möjligt. Härvid kommer den länsplanering, som bedrivits under de senaste åren, på nytt in i bilden. Planeringsarbetet har nu gått in i ett andra skede. Planeringsråden och länsstyrelserna har fått i uppdrag att utarbeta konkreta regionalpolitiska handlingsprogram för respektive län. Meningen är att programmen skall omfatta förslag både till selsättningsskapande insatser som erfordras och till de offentliga investeringar som krävs för att den regionalpolitiska målsättningen skall kunna realiseras. Jag vill säga att planeringen hittills skett rätt mycket i skymundan. Men det råder ingen tvekan om att den på sikt kommer att bli av mycket stor betydelse när det gäller att staka ut en mera långsiktig och konkret regionalpolitik. Vi räknar med att en redovisning av dessa handlingsprogram till regeringen skall kunna ske ungefär vid halvårsskiftet 1971. Jag anser också att det är nödvändigt att vi tar med denna del av det nödvändiga förberedelsearbetet för att vi skall göra insatserna på rätt plats och åstadkomma en utveckling, som verkligen motsvarar de anspråk som ställs på lång sikt.

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Herr Högström tog i sitt inlägg upp transportfrågorna i Norrland. Bland dessa stannade han längst vid de förändringar i transportsättet för virke som sker i samband med att dessa transporter under kommande år successivt överföres från vattenledarna till landsväg eller järnväg eller till båda delarna.

Herr Högström uttryckte oro för att

Allmänpolitisk debatt

vi mycket snabbt kan befinna oss i ett läge där vi får stora svårigheter att erbjuda alternativa transportmöjligheter till flottningen. Jag delar hans uppfattning att det måste ligga i alla parter intresse att i god tid planera för förändringarna. Tyvärr tvingas jag säga att vägmyndigheterna under senare år många gånger blivit alltför sent under rättade av industrin om ändrade transportvägar, nya transporter etc. Det är inte ovanligt att industrin i vissa sammanhang och i vissa områden anmäler ändrade transportvägar eller nya transporter bara ett eller två år innan dessa är avsedda att begagnas, fastän man i förväg vet att vägverket och vägmyndigheterna behöver fyra eller fem år för att hjälpligt kunna inrätta förbindelser och genomföra vägförbättringar etc. som ligger i linje med de krav som kommer att ställas den dag då de nya transporterna skall gå fram på vägarna. Här måste enligt min mening en förbättring ske i industrins anmälningsplikt. Detta är inte någonting som bara berör det område vi nu diskuterar, utan det berör hela landet.

Om det skulle vara av värde att jag för ett berört område tar initiativ till att sammanföra intressenterna i detta problemkomplex till överläggningar för att diskutera just den framtida transporten av det nu flottade virket, vilket herr Högström här tog upp, har jag självfallet ingenting att invända här emot.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Om det hade varit fråga om ett interpellationssvar, skulle jag artigast ha tackat för detsamma. Med herr talmannens välvilja har det emellertid beretts mig tillfälle att säga ett par ord i anslutning till de synpunkter som har redovisats av dels inrikesministern, dels kommunikationsministern. Jag är självfallet glad över de redovisningar som här gjorts, och jag tror att jag då har möjlighet att tala på hela

min landsändas vägnar. Det rör sig ju om väsentliga frågor. Jag har med särskild tillfredsställelse noterat att kommunikationsministern är beredd att ta initiativ till överläggningar med de parter som är berörda. Det gäller nu inte bara Ångermanälven, utan det kommer att gälla, som jag sade i mitt tidigare anförande, samtliga återstående Norrlandsälvar.

För att något missförstånd inte skall behöva uppstå — och det behöver det inte göra, efter vad jag kan förstå — vill jag till inrikesministern säga att det, när jag påstod att det var ointressant i och för sig hur många statsråd som deltog i presskonferensen i Luleå, var en redovisning av hur den borgerliga pressen framställt detta som det väsentliga. Vi har självfallet — som jag också sade — upplevt såsom det väsentliga att dessa nyheter presenteras. Å andra sidan är jag den förste att erkänna att det var helt riktigt av regeringen att göra som den gjorde, nämligen att med statsministern i spetsen redovisa förhållandena på ort och ställe.

Herr WALLMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministerns inlägg föranledde mig att be att få säga några ord. Jag vill först tacka för den redovisning som lämnades. Den var värdefull och intressant att ta del av.

Ur vår synpunkt vill jag speciellt betona det värdefulla samarbete som har påbörjats mellan regeringen och Industriförbundet. Jag tror att det har funnits alldeles för mycket blåögdhet i diskussionen om Norrlands industrialisering. Alla partier är ense om att krafttag behöver vidtas för att motverka den vikande sysselsättningen i Norrland, men vi måste ha klart för oss att Norrland är ett icke industrialiserat område. Det existerar ingen industriell tradition där, och det är en lång väg att bygga upp en sådan.

Jag kan bekräfta att de större företag som tidigare har etablerat sig i Norr-

Allmänpolitisk debatt

land är helt belåtna med den lokaliseringen, och det sätt på vilket regeringen tillsammans med Industriförbundet nu hanterar dessa frågor gör att det bör kunna bli en accelererande fart på lokaliseringen i Norrland.

Vad som kanske gjorde mig litet fundersam var att inrikesministern talade om att han inte är främmande för starkare styrningsmedel. Vi måste komma ihåg att svenskt näringsliv arbetar i en utomordentligt hård konkurrens, och det innebär att det är det slutgiltiga priset på produkterna som avgör om vi över huvud taget skall kunna sälja. Konstlade grepp hjälper oss inte i det fallet, de stjälper. Jag tror som inrikesministern att lokaliseringsslånen och bidragen har gjort en viss nytta, men de har inte sällan ställt till en massa trasel efteråt, det är alldeles ostridigt. Att gå via de stora etablerade företagen och via Industriförbundet tror jag alltså är riktigt.

Däremot kan man väl diskutera huruvida presentationen i Luleå skedde på det rätta sättet. Jag har full förståelse för att regeringen vill göra ett politiskt utspel och visa vad man har utträttat som parti, men det gagnar ju i och för sig inte saken. Jag kan dock, som sagt, förstå att man vill ha litet politisk reveny av det hela. Ett litet missförstånd tycks ha uppstått i det sammanhanget. Det sades att Kramforslokaliseringen var ett resultat av det här »paketet». Jag vill informera om att i SAAB-Scantias ansökan om ianspråktagande av investeringsfonderna ingick projekten i Oskarshamn, Kristinehamn, Kramfors och Luleå. Den saken var alltså avgjord innan paketet serverades vid konferensen i Luleå.

Sammanfattningsvis vill jag säga på vår grupps vägnar, eftersom herr Virgin inte är här, att vi är mycket glada över att det har kommit till ett förtroendefullt samarbete mellan Industriförbundet och regeringen och att vi väntar oss mycket av detta till gagn för Norrland. Men det är bara *en* väg. Vi måste

stödja småföretagsamheten och bygga upp en industritradition, och det gör man inte enbart genom att lokalisera produktionsenheter till Norrland.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har rönt herr talmannens synnerliga bevägenhet, eftersom jag får ta till orda trots att jag i motsats till herr Högström inte har hållit ett anförande alldeles nyligen.

Jag konstaterar att herr Holmqvist i dag har vecklat upp omslagspapperet ytterligare litet grand kring Norrlands-paketet, och det är ju något att vara tacksam för.

Av vad herr Holmqvist har sagt sagt framgår att man tydligen numera från regeringens sida har insett att lokaliseringsspolitiska åtgärder är mycket viktiga. Regeringen har tidigare inte sagt någonting om att den vill *prioritera lokaliseringsspolitiken* framför *flyttningspolitiken*. Jag tycker att det är litet andra tongångar nu, och det noterar jag med tillfredsställelse. Vi har under nöstveckorna fått inrikesministerns ord från s-kongressen på — om han är fel-refererad eller inte låter jag stå öppet — att han inte är så säker på att norrlänningarna ville bo kvar i Norrland. Det har gjort oss bekymrade. Jag hoppas att regeringsrepresentanterna nu då de, en och en och ibland tre och tre, besöker Norrlandslänen lyssnar litet bättre än förut på vad norrlänningarna haft och har att säga. Jag tycker att herr Holmqvists inlägg här i dag tyder på något sådant. Det är väl ingen tvekan om att folket i Norrland sätter åtgärder för att skapa *sysselsättning* långt före flyttningsåtgärder.

Den stora satsning på näringspolitiken, som det har talats så mycket om och som Krister Wickman fick så många applåder för på en socialdemokratisk kongress före 1968 års val, har det inte blivit så förfärligt mycket av. Det har bildats en rad bolag med fina namn och

Allmänpolitisk debatt

ännu finare förkortningar, som håller till i New York och Stockholm, men effekten då det har gällt att skaffa arbete åt folk har inte varit särskilt stor, i varje fall inte i glesbygdsområdena och i avfolkningsregionerna.

Det finns en EWK-teckning som visar hur herr Wickman förgäves gräver i ett antal utdragna byrålådor och förtvivlat letar bland ett sammelsurium av papper. Han säger att han letar efter den näringspolitik som socialdemokraterna vann valet på. Vi tycker att det är dags att han får litet ordning på de här papperen. Det verkar — och jag vill här ge en ros till inrikesministern — som om herr Holmqvist nu skulle vara den som kan hjälpa herr Wickman med letandet.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har behov av att till herr Wallmark säga att när jag talar om styrningsmedel får han inte uppfatta detta som om det skulle vara fråga om ett ovillkorligt tvång. Vår gemensamme kammarkollega Arne Geijer brukar skämtsamt säga till mig: »Det ni håller på med är morotspolitik.» Han har ibland talat en smula föraktfullt om vår politik på det här området och tyckt att vi inte gjort tillräckligt. Jag tror dock — och det tror jag också att herr Geijer i och för sig anser — att vi skall fortsätta med sådan här »morotspolitik», men det kan också finnas andra ting som vi bör tänka på.

Jag har från Norge inhämtat uppgifter om den kontroll man där har över etableringar som har gjorts. I Norge tillämpas tills vidare en frivillig anmälmingsmöjlighet i detta avseende. Man går fram på frivillig väg. Man ber företagen att redovisa sina investeringsplaner; var och när investeringarna skall göras och andra omständigheter kring dem. På det viset har man tänkt sig att kunna få en bättre överblick.

Utan att binda mig vill jag för egen del säga att detta är ett område som

det kan finnas anledning för oss att se över även från andra utgångspunkter, och jag hoppas att landshövding Lemne också har funderat över den här saken. Det har t. ex. från kommunalt håll uttalats intresse för att söka undvika den situationen, att ett företag lockas att flytta från kommunen för att etablera sig någon annanstans. Man vet nu ingenting om när sådant sker. Man får kanske plötsligt en dag läsa i tidningarna om att kommunen förlorat ett företag därför att det fått stöd från en annan kommuns sida för att flytta dit.

Det har också sagts att ett behov föreligger av att vi får ett bättre grepp över vad som händer på industrisidan. Det kan finnas flera motiv för att vi bättre orienterar oss härom. Jag vill dock betona att vad jag här för fram bara är funderingar och att den frågan inte är på något sätt genomdiskuterad. Jag nämner detta bara därför att det föreligger ett aktuellt fall i form av en framställning från en kommun.

Jag vill gärna betona än en gång att jag också har sett detta samarbete som någonting mycket positivt i alla sammanhang. Jag har också i dag uttalat en stor tillfredsställelse däröver. Jag kan även personligen vittna om att det, i den mån jag har haft kontakter med Industriförbundets ledning, har framstått för mig så att det finns en verkligt positiv vilja att åstadkomma någonting gemensamt.

Till herr Gustafsson vill jag säga att vi kanske inte har anledning att bråka med varandra. Han ställde stora förhoppningar på framtiden. Men herr Gustafsson tyckte att mitt här gjorda uttalande inte helt stämde överens med mitt uppträdande på partikongressen. Jag kanske därför skall förklara vad det var som man tog fasta på i mitt inlägg på partikongressen.

Jag hade där i en replik anledning att peka på ett förhållande som jag tror att vi alltid skall hålla i minnet, nämligen att det finns en lust hos unga människor att komma ut och pröva nå-

Allmänpolitisk debatt

gonting nytt — se ut över hela landet, rent av hela världen. I det sammanhanget talade jag om sådana stämningar som vi i min generation kände en gång när vi levde i ett isolerat samhälle. Det var för oss inte fråga om att stanna kvar i hembygden, utan det gällde hur vi skulle kunna komma ut och få möjlighet till en bättre utbildning, en bättre sysselsättning än den som kunde bjudas i vår hembygd. Jag sade vid partikongressen att jag inte tror att dagens ungdom är mycket annorlunda än vad vi var en gång. Det kan också ligga något värdefullt i att en ung människa vill söka sig ut. Vi är nog helt överens på den punkten. En annan sak är att just detta yttrande av mig kom att dominera i referaten från partikongressen på ett sätt som aldrig var avsett.

Fröken STENBERG (m):

Herr talman! Inrikesministern talade i sitt intressanta anförande om strävan att skapa nya sysselsättningstillfällen. Jag vill gärna ansluta till detta.

I debatten om sysselsättningsfrågorna och den pågående avflyttningen från vårt lands nordligaste delar kan man bland alla framlagda förslag ibland urskilja försiktiga uttalanden om turistnäringen, den där skulle tänkas att som en stödnäringsgren kunna ge en någorlunda tryggad försörjning åt ett inte alltför stort antal yrkesutövare. Uttalandena präglas ofta av en viss skepticism. De anslagsgivande myndigheterna granskar och stryker också ofta hårt i de presenterade turiststaterna, ibland med denna frågeställning som motivering: Vilken utdelning ger egentligen de gjorda investeringarna?

Det skall villigt medges att det är svårt att ge ett siffermässigt exakt svar på den frågan. Vetenskapliga undersökningar talar om multiplikativa effekter. Lokala och regionala undersökningar över turismens ekonomiska betydelse pekar på att i genomsnitt 25—35 pro-

cent av bruttointäkterna utgör skatteunderlag. Detta betyder enligt samma beräkningsnorm ungefär 400 miljoner kronor i direkta turistinkomster till stat och kommun.

Det finns alltså vissa fakta som talar för att turismen som näringsgren har utvecklingsmöjligheter i allmänhet och därför borde stödjas, stadgas och stimuleras till en norrländsk huvudnäringsgren i synnerhet. Jag anser att det finns anledning att påtala detta inför budgetberedningar och statsverkspropositioner. Svenska turisttrafikförbundet har i sin lilla skrift Fakta om Sverigeturismen presenterat en mycket intressant information. Det är mot bakgrund av dessa fakta, t. ex. att våra resevalutainkomster är av ungefär samma storleksordning som vår export av malm — år 1967 drygt 1 miljard kronor — som jag vill göra några reflexioner.

Det kan med stort intresse noteras att Svenska turisttrafikförbundet, som ju har till huvuduppgift att främja resandetrafik till och inom Sverige, genom en organisationsplan som trädde i kraft den 1 juli i år och som är uppbyggd efter marknadsmässiga principer, nu kan ta på sig ytterligare marknadsförings- och samordnande uppgifter för Turistsveriges intressenter såväl utom som inom landet.

Men planering av aktiviteter av denna art kräver bl. a. någorlunda tillförlitliga statistikuppgifter, och svensk turiststatistik kan avgjort förbättras. Det gäller beräkningen av såväl antalet turister från de nordiska grannländerna som av antalet besökare från den utomnordiska turistmarknaden. Avsaknaden av tillförlitlig statistik försvårar också planeringsarbetet i regionala sammanhang, och det är en brist som vi på det kommunala planet väl känner till och beklagar. Det fortlöpande statistikarbetet, som ger totalsiffror, är en uppgift för statistiska centralbyrån och kan varken på centralt eller kommunalt plan ersättas av men möjligen kompletteras av slumpvis insatta punktundersökning-

Allmänpolitisk debatt

ar. Ett sådant försök har gjorts att på grundval av statistiska uppgifter — från statens utlänningskommission och Svenska turisttrafikförbundet — beräkna den utländska — alltså icke nordiska — turisttrafiken till Sverige åren 1960—1968. Undersökningen visar på en ökning med 11 procent per år — det är ungefär dubbelt så mycket som den svenska industriproduktionen ökar per år.

Det vore därför värdefullt för planeringen och utvecklingen av turism som näringsgren om finansdepartementet ekonomiskt ville medverka till en översyn och en utbyggnad av turiststatistiken.

Beträffande den centralt genomförda utrikes- och inrikes marknadsföringen av Sverige som turistland skulle vi också från regionalt håll med glädje se att annons- och reklamkampanjer i massmedia — utomlands även i kommersiell radio och TV — gavs ett påtagligt ökat ekonomiskt stöd via institutionsbundna statsanslag till Svenska turisttrafikförbundet. Detta gäller även broschyranlagen till samma institution.

En utökad central marknadsföring av svensk turism skulle dessutom verka välgörande återhållande på den kommunala broschyrtutgivningen, som nu tenderar att anta allt större proportioner och innebär mycket stora kostnader för kommunerna. Jag vill också erinra om det förslag som 1964 års turisttrafikutredning framlade om medel till en inrikesavdelning vid Svenska turisttrafikförbundet. Förslaget är fortfarande aktuellt.

De regionala turistorganen är i stort behov av att deras intressen bevakas centralt. De kommunala investeringarna i friluft- och turistanläggningar är avsevärda. Och det är väl troligt att kommunallagens nya formulering, som ger kommunerna ökade möjligheter att engagera sig i turistanläggningar, kommer att ytterligare öka den kommunala aktiviteten. Nu är det möjligt att Svenska turisttrafikförbundet via samarbe-

te med landstings- och kommunförbunden den vägen kan hitta en lämplig samarbetsform. Men nog borde väl den försöksverksamhet som pågått på inrikes turistområde ha varit tillräckligt övertygande för att vederbörande departement skulle kunna tillstyrka den redan 1964 föreslagna inrikesavdelningen hos Svenska turisttrafikförbundet. Det är också mycket troligt att resultatet av det försök till marknadsföring på hemmamarknaden som Sverige-aktionen 1970 utgör och som avser att sälja Turistsverige till den svenske turisten — det är alltså fråga om konsumentupplysning om svensk turism — ytterligare kommer att styrka behovet av att Svenska turisttrafikförbundet beviljas medel till en inrikesavdelning.

Jag vill också gärna här med adress till handelsdepartementet framhålla vikten av att det i oktober i år av Svenska turisttrafikförbundet begärda anslaget på 500 000 kronor för en fortsättning under 1971 av 1970 års turistinrikeskampanj beviljas. Behovet av långsiktig planering och en kontinuerlig reseinformation behöver inte här närmare analyseras. Men det är intressant att notera en uppgift att svensken under 1970-talet kommer att ha ungefär 130 lediga dagar per år, vilket betyder att efter en längre sammanhängande ledighet kommer närmare 100 dagar att vara disponibla för bl. a. kortare weekendresor året om. Det finns alltså här stort utrymme för marknadsföring av Sverigeturism.

Till sist, herr talman, ett par synpunkter på de för utvecklingen av turistnäringen så viktiga kommunikationerna, och det gäller framför allt de nordliga delarna av vårt land. Det är önskvärt, för att inte säga nödvändigt, att hitta en form för en garanterad försöksverksamhet, kanske av statlig eller lokalpolitisk typ, beträffande möjligheter till chartersovvagnar på inlandsbanan. Sådana chartersovvagnar går från Malmö, Göteborg och Stockholm till norska turistorter och till Jämtland men inte på inlandsbanan inom övre

Allmänpolitisk debatt

Norrland, t. ex. till Storuman och Sorsele, från vilka orter turister kan komma till vackra fjäll- och skogsområden.

Sådana arrangemang är för SJ-resor tydligen ett för stort risktagande. Utan goda kommunikationer blir det svårare att rekrytera turister. Vem skall garantera de första årens försöksverksamhet? Kommunerna kan ju knappast göra detta. Detsamma gäller turistcharterflyg. Man räknar med Gunnarns flygfält som charterflygplats. Men ingenting händer. Jag betraktar hela detta problemkomplex som en allvarlig näringslivsfråga. Kommunerna, som har satsat mycket på turistanläggningar, är inte administrativt rustade att ta upp dessa centrala kommunikationsfrågor.

Här kommer man in på frågan om kostnadsfördelning mellan stat och kommun. Jag noterar med glädje finansministerns uttalande i denna debatt att man till följd av den aktuella utvecklingen möjligen kunde tänka sig en översyn av dessa kostnadsfördelningsfrågor.

En lösning av frågan om chartersovvagnar på inlandsbanan och av frågan om Gunnarns flygfält som charterflygplats skulle i varje fall vara ett rejält handtag till fjäll- och inlandsturismen i övre Norrland.

Kanske den av jordbruksministern tillsatta utredningen, som enligt direktiven bl. a. skall överväga om den nuvarande marknadsföringen av området och anläggningar är effektivt uppbyggd och i annat fall lägga fram förslag om erforderliga förändringar, kan ta upp detta problemkomplex.

Till den utredningen kanske också kan hänskjutas frågan om kryssningståget som försvann. Det låter som en deckare, men så är det inte. Det var det s. k. dollartåget, ett av Sveriges få internationellt välkända turistobjekt av flerstjärnig klass, som slutade rulla mot norr — och så förlorade Norrland en turistisk kontaktmöjlighet som med intensifierad marknadsföring borde ha haft alla möjligheter att förbli och yt-

terligare utvecklas till en exklusiv turistisk attraktion. Det fanns en god marknadsföringsbakgrund av internationell goodwill, det fanns kräsna men nöjda resenärer från Europa och USA, de gamla »campa» restaurangvagnarna fanns kvar, och resenärerna trivdes. Nu är nedläggningen tydligen ett faktum, och detta i en tid då Norrland behöver mera PR och flera valutastarka turister än någonsin. Kanske kan kryssningståget börja rulla igen?

Kommunikationerna och turismen — en sista frågeställning. Det gäller flygplatsavgifterna i Sverige. Den statliga passageraravgiften på 20 kronor ingår i alla priser på flygbiljetter från Sverige till utrikes ort — även på korta flygsträckor med undantag av sträckan Malmö—Köpenhamn, där 5 kronor tas ut i passageraravgift. Men det finns också andra korta flygsträckor till utrikes ort, t. ex. uppe i Norrland sträckan Umeå—Vasa. I Finland är motsvarande avgift på den sträckan 6 kronor 50 öre. Kan det anses rimligt att en passagerare som flyger den korta sträckan Umeå—Vasa skall betala samma avgift som den som t. ex. flyger Stockholm—New York med ett över 20 gånger högre biljettpris? Det går en stor turistström över Kvarken — i bägge riktningarna. En översyn av flygplatsavgiften, alltså passageraravgiften för finlandsresenärer Umeå—Vasa, är befogad, och en övergång till Malmö—Köpenhamnssystemet skulle verka mycket stimulerande på resandetrafiken och därmed också på turistnäringen i dessa trakter.

Herr talman! Ytterligare synpunkter på lokaliseringspolitik i Norrland har framförts och kommer att framföras av andra talare. Låt mig bara till sist säga att Turisteuropa är på väg mot turistlandet Sverige och att långtidsplanering omkring turism och turistnäring nu är nödvändigare än någonsin. Vi förväntar av de statliga myndigheterna helhjärtat stöd åt och levande intresse för dessa frågor.

Allmänpolitisk debatt

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr KARLSSON, OVE, (s):

Herr talman! Flera talare har under de här två dagarna från denna plats framhållit att vi lever i ett föränderlighetens samhälle, där förhållanden och krav skiftar snabbt. Förhållandena skiftar från decennium till decennium, från år till år. Vi kan aldrig påstå eller hävda att samhällen eller bygder skall vara likartade från tid till annan. I Sverige gick befolkningsströmmen tidigare från söder mot norr men även från Sverige till andra länder, för att nu gå från inland till kustland, från norr till söder och från andra länder till Sverige. Den bild landskapet har vid en viss tidpunkt kan aldrig räknas som bestående. Det gäller såväl städer och samhällen som rena landsbygden. Industrin har förändrats från småhyttor till stora industrier med miljöproblem för att gå vidare mot andra och ännu mera fulländade former av anläggningar, där miljö- och arbetsförhållanden bättre kan anpassas till människans och samhällets krav.

En sak som vi politiker dock aldrig får försumma är att påverka utvecklingen på sådant sätt att människans krav och situation alltid står i centrum. Levnadsförhållandena förbättras, större utrymme ges åt personlig konsumtion. Såväl den ekonomiska som den sociala tryggheten förbättras, och våra krav på trygghet i olika former stegras efter hand.

Sverige är ett rikt land och har råd att lämna bistånd till sämre lottade länder och deras invånare. Vi får dock aldrig glömma bort att klara de problem som uppstår inom vårt eget land genom de ständiga förändringar som pågår. Samhällena inom inflyttningssområdena har problem, problem som inga-

lunda får undervärderas. Men frågan är om inte befolkningen inom de befolkningsfattiga områdena drabbas av fler och större svårigheter. Befolkningsut-tunningen medför svårigheter för kommunikationerna, vilket ofta resulterar i indragning av allmänna kommunikationsmedel. Butikerna på den rena glesbygden får allt svårare att klara sig och läggs till slut ner. I den rena glesbygden medför en kombination av dessa nedläggningar mycket stora svårigheter för de människor som blir kvar — oftast de äldre.

När sedan serviceanordningar som tidigare funnits på kommunblockets centralort också drabbas av rationaliseringar, när enheterna skall göras större och automatiken börjar betjäna människorna, då börjar hjulet snurra ogynnsamt för en stor grupp människor.

De flesta av oss som bor och verkar i befolkningssvaga områden av landet motsätter sig inte de naturnödvändiga förändringar som samhällsbilden undergår. Men vi anser att solidariteten också måste komma glesbygdsbefolkningen till godo. Kravet på ökad jämlikhet måste, anser vi, också gälla drägliga förhållanden och trygghet för alla människor, oavsett bostadsort och samhällsstruktur.

De människor som bor i de befolkningssvaga områdena känner ofta en social otrygghet, otrygghet i arbetslivet, svårigheter att få kontakt med läkare och svårigheter med kommunikationer till läkare och sjukhus. De som bor långt från lasarett och andra sjukvårdsinrättningar kan också få så dryga resekostnader att de drar sig för att söka vård. De bestämmelser som reglerar reseersättningarna vid besök hos läkare och på sjukvårdsinrättningar behöver överses så att de passar in i de nya förhållanden som uppstår när allmänna kommunikationsmedel försvinner eller endast fungerar mycket sporadiskt. Kostnaderna för besök hos läkare eller på sjukhus blir annars alltför stora, i första hand för den enskilde

Allmänpolitisk debatt

men även för samhället om produktionsbortfallet blir onödigt långvarigt.

Indragning av allmänna kommunikationer blir kännbart på många sätt såväl för den enskilde som för samhället. Den enskilde får sämre möjligheter till resor och dyrare resekostnader, och samhället kan drabbas av ökade kostnader inom andra delar av samhällsapparaten. En järnvägsnedläggelse höjer trafikintensiteten på landsvägen. I det sammanhanget vill jag påminna om den diskussion som nyss fördes här i kammaren då virkestransporterna kom på tal. När flottningen i våra älvar läggs ned belastas landsvägarna ytterligare. Landsvägarna är ofta i alltför dåligt skick för att tåla de tunga transporter som blir följderna av en järnvägsnedläggelse. Innan en sådan sker bör såväl de företagsekonomiska som samhällsekonomiska aspekterna klarläggas. Satsningen på upprustningen av vårt vägnät måste i allt större utsträckning ske också utanför storstadsregionerna och så att länen utanför dessa får ett bättre vägnät. De rena glesbygdsområdena bör åtminstone erhålla fördelen av att det finns goda vägar.

Önskvärt vore att en taxepolitik för de allmänna kommunikationerna utformades så att priset för gods- och personbefordran inte skulle vara knutet till avståndet. Dagens förhållande missgynnar i hög grad de glest befolkade områdena, där ju också avstånden är störst. I sammanhanget ingår även önskemål om en enhetlig telefontaxa.

Det behövs större insatser för att lösa glesbygdens problem — insatser i form av direkt fältarbete. Staten måste satsa medel för att möjliggöra en dräglig tillvaro för glesbygdens människor. De kommunala insatserna måste också utformas så att de effektivt når ut till de människor som berörs. Starka kommuner är en förutsättning för att människorna i de befolkningssvaga områdena skall kunna överleva och erhålla en något så när likvärdig service som befolkningen i de expansiva områdena. Men

då fordras det också att kommunerna har statens aktiva stöd på olika områden. En förutsättning är att inte alltför många serviceinrättningar dras bort från de nuvarande kommunblockens centralort.

Glädjande nyheter har nu nått oss i form av uppgifter om ökade satsningar i Norrlandslänen. Sådana satsningar skulle dock behövas i samtliga skogslän, inte minst i Kopparbergs län. Detta län är drabbat så allvarligt att kraftiga samhällseliga åtgärder behövs för att bryta den rådande befolkningstrenden och vända den i positiv riktning. Inte minst det minskade behovet av skogsarbetare har bidragit till att krympa invånarantalet i många av de rena skogskommunerna. Jag hoppas på samhällets insatser för att åstadkomma en förbättring, och jag tror att det endast är samhällets aktiva insatser som effektivt kan möjliggöra satsningar till gagn för oss alla i denna landsända.

Satsningen på »magneterna» — regionorterna — måste ske så att både utkomstmöjligheter och samhällsservice tryggas. På dessa orter skall finnas industrimark och industrin byggas upp så att arbete skapas för människorna. Här skall finnas bostäder och serviceinrättningar av olika slag — skolor, sjukhus, fritidsanläggningar o. s. v. Vi måste göra klart för företagare och myndigheter att dessa orter har mycket att ge för de människor som vill söka sig ut från större städer och befolkningstäta områden. Här finns möjligheter till rekreation och friluftsliv, idrottsutövning och kulturaktiviteter.

Dock måste satsningar också göras på expansiva och starka kommuncentra i övrigt — satsningar som intresserar industrin att på sikt också etablera sig på dessa orter och möjliggöra deras fortsättning som ort och centrum för människor inom ett område.

Herr talman! Solidariteten mellan länder och folk bör vara naturlig för oss svenskar, men solidariteten måste gälla också inom landet. Solidariteten

Allmänpolitisk debatt

måste leda till att förståelsen ytterligare vidgas och praktiska åtgärder vidtages för att möjliggöra att människor som vill eller behöver stanna inom de befolkningssvaga områdena också kan göra det. Ofta är det dessa människor som skall skaffa fram de råvaror vilka utgör grunden för vårt välstånd.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Höststormen över Västkusten har bedarrat, sedan den skördat liv och egendom. Dess härjningar har genljudit även i den här debatten, och jag har därför ingen anledning att fördjupa mig i katastrofen. Inför naturens krafter står vi ganska maktlösa, och vår beredskap på en del områden är nog mindre god. Stormar är dock övergående. Den ekonomiska kris som drabbat Västkusten ser ut att bestå.

Jordbruksministern sade nyligen i ett föredrag att det svenska fisket under de senaste åren haft vissa ekonomiska problem. Ja, det är verkligen det minsta man kan säga. För fjärde året i följd kämpar Västkustfisket med mycket stora ekonomiska svårigheter. Pessimismen breder ut sig. Många yrkesutövare menar att det finns ringa utsikter för fisket att överleva. År 1968 lämnade 500 aktiva fiskare näringen. En fjärdedel av fiskarekåren i den stora skärgårdskommunen Öckerö utanför Göteborg är borta, man säljer fiskefartyg i panik till underpriser, och särskilt ungdomen ger upp, något som får konsekvenser även på andra områden. Fiskarkåren har nämligen haft stor betydelse som rekryteringsbas för både handelsflottan och marinen.

Fiskets stora svårigheter är knappast någon följd av den strukturförändring som hela vårt näringsliv är underkastat och som gör att hela yrkesgrupper kommer i kläm. Internationella faktorer är avgörande. Det svenska fisket har att konkurrera med länder som för varje år allt hårdare subventionerar sitt fiske. Dessa länder har väl också han-

delspolitiska överenskommelser eller åtaganden. Det hindrar tydligen inte dessa länder att undan för undan med statsmedel stödja havsfisket. Det svenska fisket har också mycket hårt drabbats av EFTA-överenskommelsen. Inför ett eventuellt Nordek kan svenskt fiske drabbas av nya svårigheter, kanske helt mista sina ekonomiska förutsättningar. Även om ett eventuellt Nordek på sikt syftar till industriell utveckling kan vi ändå inte undanrycka förutsättningen för andra näringar — det gäller då både jordbruket och fisket.

Om man bortser från direktlandningen av sill i danska hamnar arbetar vårt fiske i stort sett för den inhemska marknaden, och huvuddelen av fångsterna går till mänsklig konsumtion. För norskt och danskt fiske spelar däremot exporten en avgörande roll. Produktionen av fiskmjöl och olja dominerar hemmamarknaderna.

Nu gällande minimipriser i Sverige ger inte de svenska fiskarna en skälig inkomst. Manslotten för en storsjöfiskare har sjunkit med 10 000 kronor sedan 1965. Prisstegringarna och penningvärdeförändringen gör att inkomstminskningen är ännu större i realiteten. Jag vågar påstå att ingen annan yrkesgrupp i detta land har upplevt en sådan standardsänkning. Sedan år 1965 har allting gått emot det svenska fisket. Fångstmängden har gått ned med ett beräknat värde av 45 miljoner kronor. Det underliga är att det är de största och mest effektiva fiskefartygen som har drabbats hårdast. Det är tydligen en rationalisering till döds.

Det är naturligtvis en ytterst känslig fråga att beröra importrestriktioner. Men om vi skall ha ett havsfiske för framtiden, får inte internationella handelsöverenskommelser ske på det svenska fiskets bekostnad. Importen bör komplettera och inte ersätta den svenska fiskproduktionen. Importen svarar nu för största delen av konsumtionen av saltsjöfisk. Den svenska marknaden är så gott som helt öppen för import från

Allmänpolitisk debatt

länder med starkt subventionerat fiske.

Krissituationen inom fisket, särskilt Västskustfisket, som svarar för 75 procent av det svenska fisket, har naturligtvis observerats av statsmakterna. Fiskeriprisutredningen arbetar och får efter hand nya uppdrag. Jordbruksministern upplyste nyligen om att han gett utredningen i uppdrag att utforma förslag till statliga kreditgarantier för fisket. Men förslag kan först komma till vårriksdagen. Initiativet är naturligtvis lovvärt, bara nu de statliga åtgärderna hinner fram i tid. Många konkurser hänger i luften på Västskusten i dessa dagar.

Men det gäller inte bara att bemästra dagens krissituation. Det gäller havsfiskets framtid — dess utöwares framtid. Vi skall ju bara syssla med det som är direkt lönsamt, och omställningsstöd utgår för att underlätta fiskares övergång till annan yrkesverksamhet. Fisket är emellertid inte bara ett yrke — det är en livsform, som är svår att omsätta till något annat.

En krympande fiskerinäring betyder också avfolkade kuster. Vi har glesbydsproblem. Nu ser det ut som om vi också skulle få skärgårdsproblem, något som är ytterst allvarligt, inte minst ur bevaknings- och försvarssynpunkt.

Fisket är bara *en* skärgårdsnäring. Tillverkning och försäljning av is, lådor, redskap och annan utrustning är helt beroende av fiskets möjligheter att överleva. De fiskarsamhällen, som utgör hemmahamn för de största fartygen, avfolkas snabbast.

Nu skall ett nytt fiskeriundersökningsfartyg byggas. Regeringen uppdrog åt fiskeristyrelsen att utarbeta ett förslag till byggnadsprogram för *fem* år sedan. Det går verkligen inte fort.

Herr talman! Jag har i denna allmänpolitiska debatt velat fästa uppmärksamheten på de utomordentligt stora svårigheter, som det svenska fisket har att brottas med. Denna fråga berör inte bara Bohuslän och Västskusten, utan det är en näringspolitisk fråga som be-

rör hela vårt samhälle. Från oppositionshåll har vi under senare år fört fram förslag, särskilt på beskattningens område — förslag som avvisats av riksdagsmajoriteten men som hade fått till följd bättre ekonomisk beredskap inför den kris som ändå kom. I dag tvingas vi i alla fall ta ställning till om vi skall ha något havsfiske för framtiden.

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! Försöksverksamheten inom lokaliseringens område har bedrivits under fyra år. Förväntningarna inför verksamheten när det gäller möjlighet till sysselsättningsskapande åtgärder inom norra stödområdet har inte infriats. En stor del av arbetsmarknadspolitiken har bestått i att flytta människorna till andra delar av landet — en flyttning som i stor omfattning skett till redan överhettade områden. Givetvis måste möjlighet till sysselsättning och försörjning kunna beredas människorna. Skulle de sammanlagda kostnaderna för utbyggnad av de redan överhettade områdena i form av kostnader för arbetskraftens flyttning, samhällets kostnader för utbyggnad av bostäder och kommunikationer och samhällsservice, kapitalförstöring i avflyttningssområdena i form av bostäder och redan etablerad samhällsservice vägas emot etablering där arbetskraften finns, skulle säkert större ansträngningar ha gjorts för att flytta arbetstillfällena till arbetskraften i stället för vad som nu till stor del har skett med befolkningskoncentration och miljösvårigheter som resultat i några tätortsregioner i landet.

Det har talats om utflyttning från exempelvis Stockholm. Resultatet har blivit att industrin har minskat men att kontoriserings- i Stockholmsområdet har ökat. Utflyttningen av statliga verk och institutioner har tyvärr inte skett i den omfattning som ifrågasatts i årets statsverksproposition. Regeringen har

Allmänpolitisk debatt

lämnat löften vid olika tillfällen om insatser i de drabbade områdena. Det skall väl också erkännas att den hittills bedrivna verksamheten medfört nya sysselsättningstillfällen, men detta är långt ifrån tillräckligt för att lösa problemen. Särskilt inlandet kräver nya och friska tag för att inte pessimismen skall gripa omkring sig. Detta har vid olika tillfällen framförts från oppositionshåll. Det måste skapas en optimism bland människorna i dessa områden, och för att en sådan skall infinna sig, måste staten i handling visa, att utställda löften skall infrias.

För Norrlands del kan man med glädje konstatera att det aviserade samarbetet emellan Industriförbundet och regeringen kommit i gång beträffande planering av möjliga gemensamma insatser i Norrland. Regeringens utspel under förra veckan innehöll visserligen en del redan tidigare kända företagsetableringar och får därför ses från politisk utgångspunkt såsom ett inslag i den påbörjade socialdemokratiska valrörelsen. Uppskovet i behandlingen av ärenden, som legat hos regeringen sedan den 20 juli med tillstyrkan av arbetsmarknadsstyrelsen, till den sista konseljen före utspelet i Luleå, ser därför ut att passa in i den politiska reklamens tjänst. Det är bara beklagligt att en sådan förhållning av ärenden med omfattande markarbeten och grundläggningsarbeten medför en omfattande fördröjning på grund av att dessa arbeten måste utföras under vinterhalvåret i stället för under en mycket gynnsam sensommar och höst.

Även om samordningen av tillkännagivandena när det gäller nya fasta sysselsättningstillfällen är taktisk, är det otvivelaktigt så, att sådana meddelanden inger människorna i Norrland en mera optimistisk syn och en förhoppning om att regeringen blir tvungen att fortsätta på den inslagna vägen. Men för att dessa förhoppningar även skall kunna omfatta inlandet, måste ytterligare snabba

och kraftigare insatser göras i detta område.

Nyheter från Luleå innehöll också beredskapsarbeten i form av skogsvårdande åtgärder inom skogsområdena under tiden fram till den sista juni nästa år, och detta är både bra och behövt såväl för arbetskraften som för skogsbruket. Men vi bör komma ihåg att det blir svårt att utföra vissa arbeten under vintertid och att beredskapsarbeten är en kortsiktig och uppehållande sysselsättning. Fasta arbetstillfällen måste skapas.

Givetvis skall satsning ske på vissa s. k. utvecklingsbara orter, men det är glädjande att regeringen även tar hänsyn till sådana synpunkter som råvarutillgång, naturtillgångar och dylikt vid behandling av lokaliseringärenden och icke behårt läser tänkandet efter en utlagd karta. Särskilda lokala synpunkter kan trots allt spela en betydande roll för möjligheterna för ett företag att kunna utvecklas och leva vidare. Jag vill uttala en tillfredsställelse med de kungjorda sysselsättningsmöjligheterna, men jag vill än en gång trycka på behovet av ökade insatser för skogs länen och inlandet.

Vid utformningen av lokaliseringstödet förutsågs viss räntebefrielse för lån under viss tid. Vid nyetablering av företag är det otvivelaktigt på det viset att initialkostnaderna under byggnadstiden och inkörningstiden kan motivera sådan befrielse. I debatten i andra kammaren angående bankoutskottets utlåtande nr 30 om lokaliserings- och regionalpolitik den 28 maj detta år framhöll inrikesministern att räntan för lokaliseringlånen var hög, men att detta kompenseras delvis av att man får lov att förfoga över dessa pengar ett par år utan att alls betala någon ränta. Inrikesministern anförde att det tog tid att bygga upp en industri och att det därför kanske inte kunde räknas helt som en förmån. Han framhöll vidare att i det fall pengarna skulle ha

Allmänpolitisk debatt

lånats på marknaden, skulle lånen inte ha varit räntefria under den tid som åtgår för att bygga upp företagen. Företaget skulle ha fått finna sig i att betala ränta efter hand som det lyfter pengarna. På grund av viss oklarhet och olika behandling av denna fråga vid olika ärenden skulle det vara bra med ett klarläggande och vissa riktlinjer, så att behandlingen av lokaliseringsärenden i detta avseende blir likformig.

Jag har tidigare sagt att beredskapsarbetena har haft och har stor betydelse för att ge sysselsättning, där andra arbeten inte kan erhållas. Det förefaller därför underligt att det förfaringsätt vägverket har tillämpat när det gäller överflyttning av arbeten inom vägplan till beredskapsarbete medför att anslagsbelopp tas bort från ordinarie plan. Genom ett sådant tillvägagångssätt blir det ju inga ökade sysselsättningstillfällen genom beredskapsarbete, utan det ordinarie arbetet blir beredskapsarbete. Antalet sysselsatta blir därför lika stort som om arbetet hade utförts enligt fastställd plan. En sådan tingens ordning kan icke accepteras från berört inlandsområde. Ur principiell synpunkt är handläggningen icke heller tillfredsställande. Jag hoppas få ett positivt svar på den frågan i den interpellation som jag har ställt till inrikesministern.

Under vårriksdagen behandlades motioner angående turism inom Jämtlands län samt frågan om försöksområde för lokaliseringspolitiska åtgärder inom länet och diskuterades frågan om Olympiska spelen. Vid behandlingen av alla dessa frågor framhöll olika utskott och riksdagen i antagna utlåtanden att inlandet och utvecklingen inom Jämtlands län kunde kräva speciella åtgärder. Befolkningsminskningen inom länet fortskrider i en lavinartad fart. Dessa ifrågasatta åtgärder måste komma snabbt. Vi från länet hoppas att »ett nytt paket» kommer från regeringen och att det paketet

innehåller glädjande nyheter från sysselsättningssynpunkt för Jämtlands läns del. Lokala initiativ har icke heller sänkts och bör kunna tas till vara och packas in i »juiklappen»!

Kostnadsfaktorn är avgörande för vilket företag som helst. Det må sedan vara enskilt eller statligt. På grund av de långa avstånden är därför fraktkostnaderna för företag och industrier förlagda i Norrland av stor betydelse. Är produkten högförädlad utgör fraktkostnaden en mindre besvärande del än vid lägre förädlad vara. Därför inger det stor oro med de signalerade höjda kostnaderna såväl för frakter som för persontransporter med järnväg och flyg. När SJ höjer fraktsatserna blir det som att ge med den ena handen och ta med den andra: stöd till industrilokalisering men höjda transportkostnader. Fraktsatser som innebär större likställighet mellan företag belägna i olika delar av landet skulle vara en fortsättning på den enhetliga taxepolitik som tillämpas av exempelvis postverket och av televerket för anslutningsavgifter. Sådana tankegångar bör därför aktualiseras.

När det gäller biltransporterna är de signaler som blivit kända genom redogörelser inför pressen från bilskatteutredningen mycket alarmerande. Sådana drastiska höjningar som där signalerades kommer att mycket negativt inverka på möjligheterna till företags-etablering och drift av redan etablerade företag inom Norrland på grund av ökande transportkostnader. Inom stora områden finns icke annan transportmöjlighet än med lastbil. Jag tänker på virkestransporter och andra råvarutransporter, vilka går i väst-östlig riktning från inlandet till industrier vid kusten. Dessa kostnadsökningar kan också medföra försvårade möjligheter till konkurrens med utlandet och därmed försvåra sysselsättning av arbetskraft. I de fall lastbilsägarna icke kan erhålla ekonomisk kompensation för kostnadsfördyringen kom-

Allmänpolitisk debatt

mer dessa företag i den situationen att de inte kan uppehålla verksamheten. Finns då icke någon annan transportmöjlighet, därigenom att järnväg saknas, uppstår ytterligare svårigheter för berörda företag.

En styrka för svenska företag i den internationella konkurrensen har varit en rationellt driven transportapparat. Efter de tongångar som framkom vid informationer till pressen skulle det aviserade förslaget ge skattelättnader för mindre fordon och kraftiga skärpningar för större lastfordon. Man kan fråga sig hur en sådan lösning är tänkt att fungera i praktiken. I många fall kan fordonen inte vara mindre än de som nu används. Resultatet av en övergång till mindre fordon skulle för övrigt bli att lastbilsparken behövde utökas kanske fyra å fem gånger, räknat i antal fordon — detta med hänsyn till vad jag tidigare sagt om avsaknad av järnvägstransporter på sträckor där inga järnvägar finns. Det skall givetvis drivas en transportpolitik, men den får inte ge till resultat sådana verkningar som jag här har berört.

Herr talman! För oss som bor i Norrlands inland finns också ett annat transportproblem. Den framtida hamnorganisationen har varit ute för remissbehandling. Det län jag representerar har helt kommit bort i den utredningens arbete. Visserligen har man på en bilaga ritat en pil, pekande mot norsk hamn, men man har aldrig dryftat problemet. Landstingets förvaltningsutskott har i sitt remissvar påpekat behovet av att Jämtlands län erhåller förbindelser med norska isfria djupvattenhamnar. Jag uttalar den förhoppningen att man vid den fortsatta behandlingen av hamnfrågan tar vederbörlig hänsyn till inlandets synpunkter i detta avseende och att i det fall det finns hindrande överenskommelser för de norska hamnarnas utnyttjande för inlandet för vissa varuslag dessa hinder undanröjs.

I överväganden angående nordiskt

transportsamarbete kommer också frågan om oljetransporterna in i bilden. Huruvida vi skall satsa på ban- eller landsvägsbunden transport eller rörtransport får kommande utredningar utvisa.

Jag har tidigare berört positiva attityder när det gäller lokaliseringsfrågorna. Hit hör de intryck och resultat som nyetablerade företag redovisar från verksamheten inom Norrland. De nyinflyttade företagen anger den stabila arbetskraften, miljön och trivseln i arbetet som mycket tungt vägande positiva faktorer. Detta tillsammans med en fortsättning på den av regeringen sent omsider inslagna vägen, samarbete med industrin, kan medföra att de kvarboende människorna återfår tron på att löftena skall infrias.

I samarbetet med industrin borde också regeringen kunna påverka företagen på det sättet att, när de får utnyttja sina investeringsfonder, större andel av investeringarna förläggs till Norrland. Hittills har det tyvärr varit motsatta förhållandet — exempel finns på att en tiondel gått till investeringar i Norrland medan nio tiondelar gått till redan överhettade områden i södra och mellersta Sverige.

Vi som bor och verkar i Norrland och särskilt dess inland sätter stora förhoppningar till den pågående lokaliseringpolitiska utredningen. Vi hoppas att den skall ange klara riktlinjer för den fortsatta verksamheten. Det är allas vår förhoppning att såväl den som andra pågående utredningar inom detta område skall läggas fram snabbt och att de skall ge regeringen anledning till omedelbara åtgärder för att dessa svåra problem skall kunna lösas på ett sätt som tillvaratar de enskilda människornas krav på jämlikhet mellan olika regioner av vårt land. Kan inte dessa frågor lösas på sådana mänskliga grunder, förefaller allt tal om jämlikhet vara enbart tomma fraser.

Allmänpolitisk debatt

Herr ANDERSSON, INGVAR, (m):

Herr talman! Finansministerns redogörelse för Nordekläget var en saklig och rättfram redovisning av de bytesobjekt som finns, i huvudsak jordbruk och fiske, för att en tullunion i Norden skall bli möjlig.

Det jordbrukspolitiska beslutet om 80 procents självförsörjning är ett faktum. Problemet är alltså inte överproduktion av livsmedel i Sverige utan Danmarks stora livsmedelsproduktion. Danmark vill sälja kött, fläsk och andra animaliska livsmedel, men vad det gäller dessa livsmedel är vi så gott som helt självförsörjande. Staten har ju här medverkat till en hög produktion av dessa livsmedel genom garantihjälp till livsmedelsindustrier som inte har något samband med jordbruk.

I vårt land liksom i Danmark och i övriga Norden bedrivs lantbruk på jordar som saknar naturliga förutsättningar för modern jordbruksdrift. Hos oss sker en snabb och spontan nedläggning av dessa brukningsdelar, och utvecklingen behöver här inte påskynas. Brukarnas ålder är i allmänhet hög, och för de yngre är frågan om alternativa arbeten avgörande.

Bidrag till övriga Nordens industrialisering har förutsatts ske med svenskt bistånd. Då bör det också vara möjligt att Sverige ekonomiskt stödjer åtgärder som syftar till att ur produktionen dra bort svårskött och olämplig jord i Norden. På det sättet går ekvationen ihop. Sveriges livsmedelsberedskap bevaras, och Danmarks överskott minskar. Det måste framstå som uppenbart att vårt lands försörjningsmöjligheter finns med i bilden då det gäller planläggningen av den allmänna beredskap som måste till för att vi skall kunna hävda vårt oberoende. Inträde i EEC måste dock vara den primära målsättningen. Regeringen bör driva den här frågan med större kraft än vad som hittills varit fallet.

Sedan överenskommelse träffats om prissättningen på jordbruksprodukter,

en prissättning som man förutsatte skulle leda till en viss inkomst för näringsutövarna, förbereds flera kostnadskrävande pålagor på näringen som självfallet, då ingen kompensation utgår, sänker lantbrukarnas levnadsstandard. En av dessa är traktorskatten, som kostar cirka 40 miljoner kronor. Jordbrukarna har starkt reagerat mot skatten, därför att de anser den orättvis. Ingen hade motsatt sig en beskattning av traktorer, som verkligen i någon större utsträckning används för transportändamål, men det stora flertalet används inte på detta sätt. Någon utredning var inte gjord och det förklarar i någon mån skattens storlek och utformning, men detta faktum kan aldrig användas som ett försvar för densamma. Utredning i efterhand har visat att traktorn blir det hårdast beskattade transportfordonet.

Till värriksdagen väcktes en motion, i vilken anvisades en möjlighet att återföra medel, motsvarande vad traktorskatten inbringar, till jordbruket via regleringsföreningarna. Motionen avslogs av riksdagens majoritet och nu kan endast den förhoppningen hysas att finansministern omarbetar tillämpningsföreskrifterna, så att beskattningen kan framstå som rimlig.

Regeringen har påstått sig sträva efter stora och rationella enheter när det gäller jordbruk. En del finns redan och fler kommer till. Det föreligger på den punkten inget motsatsförhållande mellan regeringens målsättning och näringsutövarnas. Såväl den inre som den yttre rationaliseringen har drivits målmedvetet och långt, men vinsterna är nu dyrköpta. Den kommitté som arbetar med jordbrukets avskrivningsregler är ännu inte färdig med sitt arbete, och förhoppningen om goda avskrivningsnormer kan fortfarande hysas, liksom att kommittén arbetar snabbt.

Däremot är direktiven till en ny fastighetstaxering redan utfärdade. För jordbruk och andra företag kan dessa leda till ytterst svåra ekonomiska pro-

Allmänpolitisk debatt

blem. Ett jordbruk eller annat företag är i och för sig inga kontanter, det är ett produktionsmedel, som naturligtvis har sitt värde.

Fastighetstaxeringen pågår för fullt och de direktiv fastighetstaxeringsnämnderna arbetar efter säger, att taxeringsvärdet på jordbruksfastighet skall vara 75 procent av det genomsnittspris som erhållits inom ett visst område och under en viss period skedda försäljningar. De taxeringsvärden man på det sättet får fram har inte något som helst samband med fastigheternas produktionsvärde.

De höga priserna har tillkommit dels på grund av inflationen, dels på grund av att tätorter gjort mycket stor upphandling av jord för framtida expansion. Priset som betalas ligger högt, 3—5 kronor per kvadratmeter. Domänverk, kyrka och enskilda som varit säljare har med all rätt uppträtt som köpare på en marknad med begränsat utbud. Det är självklart att andra avvägningar än företagsekonomiska här varit dominerande. Det har rört sig om omplacering, där trots ett högt pris på den nya fastigheten arealen blivit större vid utnyttjande av hela köpeskillingen.

De negativa yttringarna uppträder för unga lantbrukare, som i stor utsträckning saknar kapital, och för alla andra, eftersom finansministern utnyttjat de konstlade jordpriserna som bas för fastighetstaxeringen.

För många — och framför allt för ägarna till medelstora och stora brukningsenheter — kommer de nya värdena att innebära en kontinuerlig upplåning för att klara garantiskatt, förmögenhetsskatt och ägarens legitima försörjning. Egendomarna kan vid arvs-skifte svårigen hållas samman, och regeringen har uppnått rakt motsatt effekt mot den, som den sagt sig vilja uppnå.

Härtill kommer det hot som kapitalbeskattningsutredningens väntade förslag kan komma att innebära. Ingen

vågar väl även om han är en aldrig så stor optimist hoppas på att de lättningar av förmögenhets- och arvsbeskattningen som behövs för att familjeföretag skall kunna bli en bestående äganform kommer att framläggas.

Svenskt jordbruk behöver för att kunna fortsätta den intensiva rationalisering som fortgår och för att brukningsdelarna skall kunna stanna kvar i enskild ägo statsmakternas förståelse och stöd. Ett jordbruk, ägt av sin brukare och med ekonomiska möjligheter att investera och rationalisera, producerar de billigaste livsmedlen.

Herr talman! Den ojämna inkomst-situation som jordbruksnäringen genom åren fått dras med aktualiserar frågan om jordbrukskonto eller annan resultatutjämnning. Arets fastighetstaxering visar behovet av:

En ny värdenorm vid åsättande av taxeringsvärde på jordbruks- och rörelsefastigheter, ett värdesystem som har samband med fastighetens avkastningsvärde.

Ändrade och rättvisare tillämpningsföreskrifter samt möjlighet till dispens vid tillämpningen av traktorskatten.

Förmögenhets- och kvarlåtenskaps-skattebestämmelser som skapar förutsättningar för fortsatt enskilt ägande.

Krafttag från regeringens sida för ett inträde i EEC.

Avvisas de här förslagen är regeringens målsättning inte starka rationella enheter utan någon annan. Det är ett ärlighetskrav att svenska folket i så fall får veta vart man syftar.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag avstod i går, med hänsyn till arten av mitt anförande, helt från att gå in på våra ekonomiska problem. Kammarens ledamöter vet emellertid att särskilt de valutapolitiska frågorna också intresserar mig. Jag borde följaktligen ha sagt något där-om när den tyska marken skrivits upp, den franska francen skrivits ner och

Allmänpolitisk debatt

de svenska valutatillgångarna sjunkit med bortåt 2,5 miljarder kronor under senaste 12-månadersperiod. Det är emellertid i slutet av denna debatt meningsslöst att sätta i gång en ny diskussion post festum. Jag får återkomma i annat sammanhang.

Finansministerns uttalanden i går bör emellertid inte av mig lämnas helt okommenterade i dag. Han sade nämligen, om jag fattade rätt, inte endast att bytesbalansen inklusive kapitalbalansen utfallit sämre i år än i fjol utan dessutom att han icke väntar någon bättring nästa år. Det är möjligt att herr Sträng får rätt, jag vet inte. Men för tiden hittills talar fakta ett tydligt språk. Vad som därför förvånar mig i finansministerns gårdagsuttalanden är först och främst hans frejdiga halvlöften om att ställa svensk kapitalmarknad till förfogande för nya utländska åtaganden — utöver en stigande u-hjälp och mycket annat nu även för Nordek, varemot jag principiellt inte har något att invända. Samtidigt aviserar finansministern även en skärpning av kapitalbeskattningen. Men om spararna alltmör skall avskräckas från att samla kapital, vem är det då egentligen som skall skaffa allt det kapital som herr Sträng och hans parti så frikostigt ställer i utsikt till höger och vänster? Staten har ju stora underskott, lämnar inget bidrag till sparandet och skaffar heller ingen valuta att tala om.

Jag måste ställa denna fråga till finansministern i dag. Många av bankoutskottets ledamöter är förvisso intresserade av ett svar.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! I en replikväxling med herr Axel Kristiansson under kvällstimmarna i går ställde herr Göran Karlsson en fråga vars formulering konstituerar ett påstående som jag finner det nödvändigt att bemöta.

Herr Karlssons fråga hade följande

lydelse enligt protokollet: Är det regeringens fel att de norrländska skogsägarna med herr Hedlund i spetsen har lagt ned en del av sina massafabriker? Jag vill svara: Visserligen har regeringen alltför länge försummat att föra en aktiv lokaliseringspolitik, men det har faktiskt inte resulterat i någon nedläggning av skogsägarnas och herr Hedlunds massafabriker.

Detta faktum bevisas av förhållandet att skogsägarrörelsen inte lagt ned en enda av sina massafabriker, inte något sågverk heller för den delen. Tvärtom har skogsägarna på ett verksamt sätt bidragit till uppbyggnad och utveckling av träindustrin i Norrland. Herr Karlsson kan, för undvikande av klavertramp i framtiden, lämpligen förhöra sig med förre statsministern herr Tage Erlander och finansministern herr Gunnar Sträng, vilka den 10 september detta år deltog vid invigningen av pappersbruket i Väja i Ådalen som sysselsätter 150 man. Tillkomsten av Väjäfabriken är för övrigt den första betydande nydaning av basindustrin som har skett i Kramforsområdet, alltså långt före »norrländspaketet».

Det påstående som herr Karlsson gjorde i sin konstruerade fråga innebär alltså ett mycket ovarsamt handhavande av sanningen — detta är försiktigt uttryckt — samtidigt som det andas en viss politisk svartsjuka gentemot centern.

Jag har — därför att herr Karlsson i sitt huvudanförande i går ville framstå som den politiska moralens skyddshelgon i denna kammare — på det här sättet velat ge herr Göran Karlsson tillfälle att för kammaren tala om vilka massafabriker skogsägarna lagt ned. Då jag vet att han inte kan peka på ett enda sådant företag, vill jag allvarligt ge herr Karlsson det rådet att helt ta avstånd från sitt i går gjorda påstående. Den av herr Karlsson starkt understödda synen på moral i sådana här avseenden kräver detta.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Det är klart att jag ber om ursäkt, om jag har fel och har sagt någonting som inte var riktigt. Det är tvärtemot vad en högerledare gjorde i går — han ville inte ta avstånd från vad någon av hans partivänner hade skrivit om en socialdemokratisk partiledare. Jag vill inte stå och anklaga skogsindustrin för nedlagda industrier, om det inte har lagts ned några.

Att jag tog upp denna fråga i går kväll berodde på den onyanserade kritik som herr Axel Kristiansson riktade mot regeringen. Han sade att regeringen bar skulden till strukturomvandlingen av den norrländska skogsindustrin med påföljande nedläggningar. Om herr Axel Kristiansson känt till att ingen nedläggning skett, hade han ju kunnat svara i går kväll utan att behöva hjälp av centerns gruppledare.

Vad beträffar den moraliska sidan, herr Nils-Eric Gustafsson, vill jag inte bli pådyvlad att ha kommit med medvetna osanningar, utan jag tar givetvis avstånd från vad jag kan ha sagt som inte är riktigt. Men jag undrar om det inte ligger en del i resonemanget om nedlagda fabriker på detta område.

När sedan herr Nils-Eric Gustafsson tar upp frågan om den nytillkomna Väjäfabriken vill jag inte göra något påstående, men jag undrar om inte även skogsägarna då det gäller nyinvesteringar har haft mycket stor nytta av den statliga investeringsbanken och annat som tillkommit på socialdemokratiskt förslag.

Vad jag har velat säga, och jag uttryckte det även i ett av mina anföranden här i går, är att jag inte anklagar skogsindustrierna för att de lagt ner verksamhet. Det finns ju även andra än de som herr Hedlund är chef för. Nedläggningarna sammanhänger självfallet med utvecklingen på hela fältet runt om i världen, efterfrågan på papper, behovet av att bygga nya fabriker osv. Men jag har reagerat mot att man från centerpartiets sida så en-

Allmänpolitisk debatt

sidigt velat anklaga regeringen för något som den inte bär skulden för. Det är anledningen till att jag tog upp denna fråga i går.

Jag är sannerligen inte svartsjuk på centerpartiet, om det skulle ha en eller annan framgång. Men jag tycker att det inte heller finns någon anledning för centern att slå sig för sitt bröst och säga att det är centern som medverkat till lokaliseringen i Norrland. Jag skulle i stället vilja säga att trots centerns resonemang av det enkelspåriga slaget, att det skall vara ett nät av tätorter osv., vilket är orimligt, har man genom insatser från regeringens sida kunnat skapa och är på väg att skapa bättre möjligheter för norrlänningarna att få arbete. Det betraktar jag som en riktig sak. Vi måste från samhällets sida ta ansvaret när de enskilda inte gör det, och vi är från socialdemokratins sida beredda att satsa vidare i den riktningen i fortsättningen.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Herr Göran Karlsson är ute på svag is just nu. Han vet förmodligen — jag hoppas åtminstone det — att hans påstående i går inte hade sanning som grund. Nu försöker han blanda bort korten i denna diskussion och börjar tala om Investeringsbanken i stället, som om den skulle vara något som centerpartiet gått emot. Det har vi inte gjort.

Jag vill ånyo ställa denna fråga till herr Göran Karlsson: Vill han ärligt och uppriktigt här säga att han tar avstånd från den förstuckna insinuation som ligger i hans fråga till herr Axel Kristiansson i går om att herr Hedlund har lagt ner massafabriker i Norrland? Det är hur klart som helst formulerat i protokollet, och jag förmodar att herr Göran Karlsson är alldeles rätt återgiven i det snabbprotokoll som föreligger.

Allmänpolitisk debatt

Vill han göra det, då tror jag på honom. Vill han det inte, vill han glida undan, då måste jag tro på svartsjukan.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag har mycket svårt att begripa herr Nils-Eric Gustafssons senaste inlägg. Jag sade att jag ber om ursäkt, om jag hade fel i går. Är inte det tillräckligt? Skall det behöva upprepas i varenda anförande jag gör, för att centerns biträdande gruppledare i denna kammare skall förstå att jag menar allvar med vad jag säger? Jag tycker att det är orimligt att föra resonemanget från dessa förutsättningar. Skall vi resonera, måste vi väl ändå hålla oss till sakens sanning, herr Nils-Eric Gustafsson.

Herr Gustafsson säger att jag har försökt blanda bort korten genom att föra in resonemanget om Investeringsbanken. Det är inte alls att blanda bort korten, herr Nils-Eric Gustafsson. Jag föreställer mig att den utbyggnad av massindustrin som sker på olika håll i landet, bl. a. i Väröbacka — om detta kan sägas utan att blanda bort korten — inte varit möjlig om man inte haft en statlig investeringsbank som gett pengar. Om ni från centerns sida sätter er ner och funderar litet grand över ekonomiska möjligheter och annat, så måste ni ju inse att det förutsätter kraftiga kapitalinsatser. Och det hade ni säkerligen haft svårighet att klara, om vi inte med stark vilja från socialdemokratins sida startat Investeringsbanken.

Det är inte att blanda bort korten. Det är att tala om de realistiska förutsättningar som har funnits för den utbyggnad som skett.

Om ni byggt ut i Kramforsområdet, är det bara att gratulera till att ha fått denna industri, men jag är inte så säker på att den kommit till om man inte haft förutsättningarna på kapitalsidan.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! I sitt förra inlägg använde herr Göran Karlsson vid två tillfällen formuleringen: Jag är inte riktigt säker på det här. Det var det som gjorde att jag ånyo frågade honom, om han var säker på att han hade fel i går. Jag är säker på att han hade det.

Sedan är det en annan sak som har gjort att jag blivit en aning upprörd över hans påhopp. Förhållandet är det att Gunnar Hedlund och skogsägarna i Norrland är praktiskt taget de enda inom skogs länen som har kunnat expandera sina företag under de senaste åren. Jag anser verkligen att en representant för regeringspartiet inte skall göra det till någonting helt annat — någonting negativt för samhället.

Herr PETTERSSON, KARL, (m):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i debatten mellan herr Göran Karlsson och herr Nils-Eric Gustafsson på annat sätt än genom att verifiera det värde som vi inom skogsområdena sätter på de fabriker som skogsägarna driver.

I mitt hemlän finns två massafabriker som ägs av den samlade skogsägarrörelsen. Både från skogsägarhåll och från de anställdas sida ser man mycket positivt på den verksamhet som dessa företag driver. Till herr Göran Karlsson vill jag bara säga att vi är mycket intresserade av att skogsägarrörelsen kan fortsätta att expandera inom dessa områden och där skapa sysselsättningstillfällen.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrags och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 132, med förslag till lag om fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen (1963:268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

Om ändring av reglerna angående restitution av skatt

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 124, i anledning av motioner om fria läroböcker till vuxenstuderande; och

nr 125, i anledning av motioner angående dispositionen av avvecklings-skolornas donationsfonder.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 52, med anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse från Nordiska rådets sjuttonde session, såvitt skrivelsen hänvisats till bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av motioner om visst tillgodoräknande av tjänstgöring på fiskefartyg;

nr 62, i anledning av motioner om förbud mot användning av DDT m. fl. preparat;

nr 63, i anledning av motioner angående handläggningen av fall av miss-tänkt barnmisshandel;

nr 64, i anledning av motioner om viss ändring av reglerna i barnavårds-lagen angående s. k. återflyttning;

nr 65, i anledning av motion om lagstadgad rätt till semester mellan jul och nyår; samt

nr 66, i anledning av motioner om översyn av reglerna om sjukförsäkringsavgift.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 54, med anledning av motioner om rätt till nedskrivning vid beskattningen av värdet

på djurbesättning, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om ändring av reglerna angående restitution av skatt

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 55, med anledning av motioner beträffande vissa uppbördsfrågor.

Till behandling i ett sammanhang hade bevillningsutskottet upptagit följande motioner, nämligen

1) motionen I: 380, av herrar *Alexanderson* och *Ernulf*; samt

2) de likalydande motionerna I: 717, av herr *Åkerlund m. fl.*, och II: 789, av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl.

I motionen I: 380 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till ändring av reglerna om restitution av skatt i uppbördsförordningen i överensstämmelse med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 717 och II: 789; samt

2) motionen I: 380.

Reservation hade anmälts av herr *Tistad* (fp), som dock ej antytt sin mening.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas bl. a. en motion, som herr *Ernulf* och jag väckt i denna kammare angående ränta på restituerad skatt. Utskottet föreslår att motionen avslås. Det ställer sig emellertid litet svårt för mig att gå in i polemik mot utskottet i sakfrågan, eftersom utskottet har behandlat en helt annan fråga än den som tagits upp i motionen. Den avser nämligen restitution av erlagd skatt enligt 69 § 2 mom. uppbördsförordningen, medan utskottet talar om ränta på överskjutande

Om ändring av reglerna angående restitution av skatt

preliminär skatt enligt 27 § 3 mom. samma förordning. Jag tycker det är häpnadsväckande att vårt speciella skatteutskott inte hittar bättre i våra skatteförfattningar, och jag får väl därför försöka att i litet mer populära termer berätta vad det rör sig om.

Motionen är i betänkandet helt korrekt refererad, liksom även redogörelsen för gällande bestämmelser är korrekt. Det är först i utskottets ståndpunktstagande som förväxlingen kommer fram. Det gäller följande förhållanden: Om en skattskyldig överklagar en taxering och menar att den är för hög, är han enligt gällande regler som bekant ändå skyldig att betala den debiterade skatten. I och för sig är det en hård ståndpunkt, men den får väl anses nödvändig, eftersom den skattskyldige eljest skulle få för mycket skattebesvär i rent uppskovssyfte. Om taxeringen sänkes av prövningsnämnden eller högre instans, borde den skattskyldige, som tvingats inbetala för mycket skatt, beredas en rimlig kompensation härför. Det är också föreskrivet att ränta skall betalas på restituerat skattebelopp, men reglerna för beräkning av räntan är i flera avseenden mycket snäva. Det synes, menar motionärerna, snarare vara angeläget — inte minst från goodwill-synpunkt — att statsverket i sådana sammanhang uppträder generöst, särskilt som den skattskyldige ofta haft andra olägenheter än ränteförlusten.

Motionärerna har vänt sig mot de snäva reglerna för beräkning av ränta i dessa fall. Ränta beräknas sålunda från en senare dag än betalningsdagen, och räntesatsen är 5 procent, vilket i varje fall för närvarande är påtagligt under normal bankränta. Vi påpekar vidare, att sådant belopp som den skattskyldige tvingas betala i kvarskatteränta men sedan får tillbaka till följd av ändrad taxering, återbetalas utan räntetillägg för den tid beloppet utestått.

Möjligen är det sist nämnda påpekande som gjort, att utskottet blandat ihop frågorna och i stället uttalat sig om reg-

lerna för beräkning av kvarskatteränta.

Som jag här påvisat har vi inte fått något svar på frågorna i vår motion, och egentligen borde jag därför yrka återremiss för ny behandling i utskottet. Jag skall dock avstå från det och får väl i stället återkomma nästa år. Då får jag också tillfälle att rätta ett litet skönhetsfel i motionen. Vi hade nämligen förbisett att reglerna i någon liten mån förbättrats genom en författningsändring, som ännu inte kommit in i den lagbok som fanns tillgänglig när motionen skrevs.

I detta läge har jag, herr talman, för dagen inte något yrkande.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas dels ett motionspar, dels en enskild motion i första kammaren. Beträffande motionsparet I: 717 och II: 789 har bevillningsutskottet funnit, att det yrkande som ställts redan är tillgodosett genom ett beslut i riksdagen år 1967. Det motionsparet behöver alltså inte föranleda någon diskussion här.

När det gäller motionen I: 380 säger herr Alexanderson att bevillningsutskottet inte har förstått motionen och att vi har behandlat en helt annan fråga.

Jag är inte riktigt säker på att det är så illa som herr Alexanderson vill göra gällande. Om det skulle vara så att vi inte har förstått motionen, kan vi kanske i varje fall få dela ansvaret med motionärerna, med anledning av det sätt på vilket motionen är skriven. Jag tror emellertid att både bevillningsutskottets kansli och flertalet ledamöter av utskottet har läst motionen så noga att de har förstått innehållet i den.

Det gäller som sagt restitution av skatt och en del andra regler, framför allt regler vid återbetalning av skatt. Jag vill hänvisa till sidan 8 i betänkandet, där vi har besvarat det som herr Alexanderson säger att vi inte svarat

Om ändring av reglerna angående restitution av skatt på. Vi säger nämligen: »Vad gäller reglerna i övrigt för beräkning av ränta vid återbetalning av skatt kan med visst fog invändningar göras mot det nuvarande systemet, om man utgår från rent affärsmässiga synpunkter på återbetalningarna. Utskottet anser emellertid viktigare att begränsa det administrativa arbetet med uppbörden än att tillgodose långt gående önskemål om rättvisare ränteberäkning, som i flertalet fall är av ringa ekonomisk betydelse för den skattskyldige.» Detta utvecklas av utskottet med exempel.

Jag tror alltså inte att man med fog kan påstå att utskottet helt har gått förbi den fråga som motionärerna tagit upp. Vi har sagt, att man inte kan eftersträva en absolut millimeterrättvisa när det gäller dessa ränteberäkningar just med hänsyn till det administrativa arbetet. Utskottet anser att det finns skäl att avvakta den utredning som behandlar den definitiva källskatten. Om utredningen kan konstruera ett förslag till definitiv källskatt löses problemen i stor utsträckning den vägen. Vi har i övrigt att vänta ett ganska omfattande skatteförslag, och även av det skälet har vi ansett oss inte ha anledning att nu gå in på dessa diskussioner.

I utskottets betänkande sägs också att den räntesats som nu tillämpas, 5 procent, mycket väl kan anses vara låg om man utgår från dagens ränteläge och från affärsmässiga synpunkter, vilket man emellertid enligt utskottets förmenande inte böra göra i detta sammanhang.

Eftersom herr Alexanderson inte ställde något yrkande, nöjer jag mig med att yrka bifall till vad bevillningsutskottet har föreslagit.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Som medmotionär till herr Alexanderson blev jag litet oroad av ett yttrande, som herr Tage Johansson nyss fällde. Han sade att den motion det här gäller var så svår att förstå.

Visst är skatteförfattningar många gånger för lekmän svårförståeliga — det skall jag gärna erkänna — men jag tycker att det är underligt att en ledamot av bevillningsutskottet kan säga att det är svårt att förstå motionen. Den talar om att ett beslut av en skattemyndighet i ett taxeringsärende kan bli ändrat av en högre instans och att den skattskyldige i så fall måste betala in skatt efter den lägre instansens beslut men kan få tillbaka skatt, om den högre instansen ändrar skattebeslutet. Är detta verkligen så invecklat för vårt speciella skatteutskott? Det är rätt vanligt inom förvaltningar av olika slag att en högre myndighet ändrar en underordnad myndighets beslut och att en utbetalning av något belopp med anledning därav får göras till en person. Det är inte heller någonting speciellt för skatterätten att ränta i så fall utgår på det återbetalade beloppet.

Vad motionen syftar till är en förbättrad ränteberäkning för den som får tillbaka pengarna, därför att den underordnade myndighetens beslut ansetts felaktigt.

Det blir besvärligt för oss riksdagsmän, om vi skall skriva motioner i sådana här ganska svåra ämnen och ett sådant resonemang, som jag nu för och som också förs i motionen, inte skall kunna förstås av det utskott som består av på skatteområdet särskilt sakkunniga riksdagsmän. Jag förmodar därför att herr Tage Johanssons yttrande inte var så allvarligt menat som man skulle kunna tro när man hörde det, utan att det bara var ett uttryck för en naturlig vilja att på bästa sätt försvara utskottets lilla miss.

Jag tar det därför inte så allvarligt, men jag tycker ändå att jag har rätt att göra denna lilla invändning.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Det finns kanske anledning att också gå litet närmare in på herr Tage Johanssons försök att

Interpellation ang. sjukpenning till handikappad som genomgår arbetsvård

efterrationalisera bevillningsutskottets betänkanke. Han hänger upp det hela på att det på något ställe står »reglerna i övrigt». Men ser man närmare efter, finner man ju att hela utskottsbetänkandet i denna del på sidorna 8 och 9 handlar om återbetalning av för mycket erlagd preliminär skatt, en fråga som vi inte alls har berört i motionen i annan mån än att vi indirekt kommer in på att en skattskyldig kan bli skyldig att betala ränta på kvarstående skatt i detta sammanhang.

Jag påpekade i mitt förra anförande att det direkt har hänvisats till de olika lagrum som reglerar dessa frågor. Det lagrum som vi har talat om är 69 § 2 mom. uppbördsförordningen, men det lagrum som utskottet talar om är 27 § 3 mom. förordningen — utskottet har visserligen inte direkt angivit detta lagrum i sitt uttalande men vi kan ju följa skrivningen stycke för stycke och finna att utskottet hela tiden talar om »överskjutande skatt och dylikt», något som vi inte alls har berört.

Jag måste nog vidhålla att vi inte på något sätt har fått svar på vårt yrkande.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Ernulfs påstående att jag skulle ha sagt att vi inte förstått motionen. Jag sade att *om* vi inte skulle ha förstått motionen, så finge vi väl dela ansvaret med motionärerna. Sedan tillade jag att jag tror att både bevillningsutskottets kansli och flertalet ledamöter har läst och förstått motionen på det sätt som motionärerna menat och att vi har beaktat och behandlat problemet i den allmänna skrivning som herr Alexander hänvisade till.

Det kan också vara av intresse att påminna om att när motionen behandlades i utskottet var det ingen — inte ens den ledamot som nu har avgivit en blank reservation — som hade nå-

gonting att erinra mot den tolkning av motionen som våra föredragande och utskottets ledamöter gjorde. Först vid skrivningen avgavs en blank reservation. När ett utskott med — det vågar jag påstå — ett mycket kvalificerat kansli har läst och diskuterat motionen, så tycker jag nog att man kan utgå från att utskottet, i den mån det är möjligt, även har förstått motionens innehåll.

Motionen är också behandlad i den skrivning — det är möjligt att den kan kallas allmän — som presenterats av ett enhälligt utskott och där vi har sagt att det finns skäl att se över vissa regler i fråga om räntebereäkningar men att vi bör avvakta med detta till dess vi har sett om och när den utredning som arbetar med definitiv källskatt har framlagt sitt förslag.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Efter det senaste inlägget vill jag bara säga, att den ledamot som avgav en blank reservation har meddelat mig att han gjorde detta därför att hans påpekande i utskottet, att man inte rätt hade uppfattat motionen, inte vann beaktande.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag vill bara göra det tillägget att då motionen sakbehandlades gjordes inga erinringar mot det sätt på vilket föredragande och utskott hade tolkat motionen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

—————

Interpellation ang. sjukpenning till handikappad som genomgår arbetsvård

Herr ÖSTERDAHL (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt gällande bestämmelser åligger det försäkringskas-

Interpellation ang. sjukpenning till handikappad som genomgår arbetsvård

sa att vid mera långvariga sjukdomsfall undersöka om behov av rehabiliteringsåtgärder föreligger och i så fall se till att exempelvis arbetsvård kommer till stånd. Om länsarbetsnämnden sedan beviljar arbetsvård i någon form exempelvis arbetsprövning, arbetsträning eller yrkesutbildning så får ifrågasvarande person i princip behålla sjukpenningen men erhåller därtill genom arbetsmarknadsmyndigheterna eller vederbörande huvudman som driver respektive institution också ett visst utbildningsbidrag, som i regel uppgår till minst 250 kronor per månad. Detta bidrag är givetvis avsett att täcka merkostnader under utbildningstiden men skall också stimulera vederbörande till att aktivt delta i åtgärder som enligt min mening bör syfta till att neutralisera handikappet och återställa arbetsförmågan i största möjliga omfattning.

Efter beslut av försäkringsdomstolen har riksförsäkringsverket under fjolåret utfärdat ett cirkulär vari bl. a. meddelas, att sjukpenning under arbetsvårdstid inte kan utgå till (handikappad) försäkrad längre tid än som kan anses erforderligt för att den försäkrade skall kunna återgå till arbete och förvärva minst hälften av den årsinkomst han kunnat påräkna i sin tidigare sysselsättning om han varit frisk.

Det finns många exempel på att sjukpenningen med stöd av detta beslut indragits under pågående utbildning och att den som drabbats därav genom minskade inkomster jämfört med vad sjukpenningen och stimulansbidraget givit avbrutit sin utbildning eller haft stora svårigheter att fullfölja den. Då det ur såväl samhällets som den enskilde handikappades synpunkt bör vara angeläget att rehabiliteringsåtgärderna inte begränsas till att återställa arbetsförmåga till hälften av den vederbörande kunnat prestera innan han insjuknade utan att dessa kan fullföljas i den omfattning som avsågs när utbildningen beviljades hemställer jag

om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet det tillfredsställande att handikappade som genomgår arbetsvård, exempelvis arbetsmarknadsutbildning, får sin sjukpenning indragen när vederbörande kommit så långt i sin utbildning att han kan återgå i arbete och förvärva minst hälften av den arbetsinkomst han kunnat erhålla om han varit frisk?

Är statsrådet beredd vidta sådana åtgärder att vederbörande — under den tid som erfordras för att fullfölja den avsedda utbildningen — kan erhålla ekonomisk kompensation för bortfallet av sjukpenningen och stimulansbidraget?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 13 till och med den 15 november 1969 för deltagande i en internationell konferens i Montreal.

Stockholm den 30 oktober 1969

Helge Berglund

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 5—den 7 november 1969 för deltagande i EFTA:s ministerrådsmöte i Genève.

Stockholm den 30 oktober 1969

Gunnar Lange

De begärda ledigheterna beviljades.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär plan för första kammarens plena under december månad, varav framgår att höstsessionens sista arbetsplenium hålles, såvitt nu kan bedömas, onsdagen den 17 december eller, om så erfordras på grund av skiljaktiga beslut, torsdagen den 18 december.

En preliminär plan för behandling

i kamrarna av utskottsutlåtanden för återstoden av höstsessionen kommer att framläggas i mitten av november.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert

Fredagen den 31 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

Upplästes följande till kamrarna inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 3—den 18 november för att kunna fullgöra uppdraget som svensk delegat vid FN:s befolkningskommissiones session i Genève.

Stockholm den 29 oktober 1969

Ulla Lindström

Till riksdagens första kammare

För utrikes tjänsteresa får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 11 november—den 19 november 1969.

Stockholm den 30 oktober 1969

Lennart Geijer

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kamrarna överlämnade proposition nr 138, med förslag om sjömansförmedlingen och sjömanshusen.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om vidgad rösträtt för utlandssvenskar;

nr 28, i anledning av motioner om avskaffande av adelsväsendet;

nr 29, i anledning av motion om kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra;

nr 30, i anledning av motioner om förvaltning av byggnad för skoländamål;

nr 31, i anledning av motioner om rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendemän;

nr 32, i anledning av motioner om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats

till konstitutionsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av motioner om proportionella val av nämndemän; samt

nr 35, i anledning av motioner om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 126, i anledning av motioner om beräkningsgrunderna för den församlingsprästerliga organisationen;

nr 127, i anledning av väckta motioner om effektivare trafikundervisning i skolorna;

nr 128, i anledning av motioner om särskilda läroböcker för synskadade barn; samt

nr 129, i anledning av motioner om gemensamma stationer för post, tele och järnväg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 53, med anledning av motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.;

nr 56, med anledning av motioner angående realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.; samt

nr 57, med anledning av motioner om översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen;

bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om översyn av exportfinansieringen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser för tillsättande av tjänster inom svenska kyrkan;

nr 42, i anledning av motioner om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan;

nr 43, i anledning av motioner angående verkställande av påföljd för brott begånget i Sverige av utlänning;

nr 44, i anledning av motioner angående ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogö-

relse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av motioner om lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter;

nr 68, i anledning av motioner om åtgärder för att begränsa spridningen av giftiga preparat;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen tilldelats andra lagutskottet, jämte motion;

nr 70, i anledning av motioner angående politisk information och propaganda på arbetsplatser;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av motioner om åtgärder till skydd för den medeltida miljön i Visby;

nr 46, i anledning av motion om vidgat straffansvar vid djurplågeri;

nr 47, i anledning av motion om ett bättre djurskydd;

nr 48, i anledning av motioner om upphävande av rätten i vissa fall att döda annans hund, m. m.;

nr 49, i anledning av motioner om skydd för bävrars boplatser;

nr 50, i anledning av motioner angående förvaltning och underhåll av s. k. grönområden;

nr 52, i anledning av motioner angående preciserade normer för de stadsplanemässiga kraven på parkeringshus; samt

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av motion om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästporten; samt

Interpellation ang. översyn av bestämmelserna om statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

nr 31, i anledning av motioner om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor.

Interpellation ang. översyn av bestämmelserna om statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Herr **BLOMQUIST** (m) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Sedan lagen om omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda den 1 juli 1968 trätt i kraft har en betydande utbyggnad av omsorgerna beslutats och i vissa fall redan genomförts av huvudmännen.

Som förutsattes vid lagens tillkomst har kostnaderna väsentligen ökats både för stat och landsting. Då statsbidragsbestämmelserna hittills endast fått en formell men ej reell anpassning till de ökade förpliktelser som ålagts huvudmännen har bestämmelserna i praktiken visat sig vara hämmande på ut-

byggnaden av omsorgerna. När det gäller undervisningssidan har dessutom den påbjudna integrationen i praktiken försvårats genom bristande överensstämmelse mellan reglerna för den obligatoriska skolan och särskolan.

Under hänvisning till vad ovan anförts ber jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att låta verkställa översyn av bestämmelserna om statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda och, om så är fallet, i vilket sammanhang?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem
Bengt Lambe

/Solveig Gemert